

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

Diplomová práce

Brno, 2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

Sociálně-patologické jevy u žáků SOU

Zpracovala: Bc. Michaela Nytllová

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Ivo Svoboda, Ph.D.

Brno, leden 2010

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu práce JUDr. PhDr. Ivo Svobodovi, Ph.D. za konzultace, odborné rady a cenné připomínky, které mi pomohly při vypracování diplomové práce.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Brno, leden 2010

.....

Bc. Michaela Nytllová

OBSAH:

ÚVOD.....	7
1 CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	9
1.1 Právní pojetí mládeže a vymezení pojmů.....	9
1.2 Charakteristika a příčiny sociálně-patologických jevů mládeže.....	15
1.3 Specifika vzniku trestné činnosti mládeže.....	17
1.4 Patologické jevy na SOU mající delikventní povahu.....	199
2 NEJČASTĚJŠÍ SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY MLÁDEŽE.....	20
2.1 Šikana, násilí.....	20
2.2 Záškoláctví.....	21
2.3 Extremismus.....	22
2.4 Vandalismus, poškozování a ničení věcí.....	23
2.5 Počítačová kriminalita.....	24
2.6 Alkoholismus a kouření.....	25
2.7 Netolismus a gambling.....	27
2.8 Protituce.....	29
2.9 Drogy.....	29
2.10 Patologické jevy ve vztahu k drogové kriminalitě.....	31
2.11 Organizovaný zločin.....	33
3 PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	36
3.1 Prevence vzniku sociálně-patologických jevů na SOU.....	36
3.2 Systém prevence kriminality v České republice.....	37
3.3 Strategie prevence kriminality.....	38
3.4 Resortní programy prevence kriminality.....	39
3.5 Priority prevence kriminality.....	41
4 ATUÁLNÍ STAV VÝSKYTU SOCIÁLNĚ – PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	42
4.1 Vývoj a trendy kriminality mládeže.....	42
5 VÝZKUM SOCIÁLNĚ – PATOLOGICKÝCH JEVŮ U ŽÁKŮ SOU.....	47
5.1 Cíle výzkumu.....	47
5.2 Metodologie výzkumu.....	47
5.3 Výsledky průzkumu.....	48
5.4 Interpretace výsledků průzkumu.....	62
5.5 Shrnutí výsledků průzkumu a doporučení pro pedagogickou praxi.....	63

5.6 Doporučení pro pedagogickou praxi.....	63
ZÁVĚR	65
Resumé.....	67
Anotace.....	68
Seznam použité literatury	69
Příloha.....	70

ÚVOD

Vývoj společnosti je charakteristický dynamikou probíhajících procesů a změn, které se týkají všech členů společnosti a prostředí, ve kterém žijí. V každém období dějin znamenala trestná činnost její nechtěnou součást. V období starověku se jednalo o porušení uznávaných společenských norem, které byly sankciovány ztrátou majetku, otroctvím, tělesnými tresty nebo trestem smrti.

S vývojem společnosti se jednotlivé sankce postupně měnily a humanizovaly, stejně tak se měnily a vyvíjely formy kriminality. Zdá se tedy, že trestná činnost a delikvence provází lidstvo od samého začátku. „Delikvence v pravém slova smyslu však vzniká až s civilizací, s prvními státními útvary a formulací prvních kodexů.“¹

V současné době lze říci, že kriminalita je celosvětovým problémem. Nejinak je tomu i v naší republice, kde je v tomto směru situace komplikována společenskými změnami, které přinesly mnoho pozitivního, ale i negativního. Výrazným znakem současné společnosti je výskyt a nekontrolovatelné šíření sociálně patologických jevů. Chceme-li charakterizovat aktuální stav v oblasti výskytu těchto jevů, pak k nejzávažnějším problémům patří rostoucí počet trestné činnosti mladistvých, nárůst recidivy páčání trestné činnosti, stoupá agresivita a zejména brutalita mladé generace, množí se případy prostituce a pornografie, roste kriminalita spojená s gamblerským a drogami.

Tyto jevy se stávají jakoby běžnou součástí našeho života. Jejich působení zasahuje nepříznivě do života rodin i do života celé společnosti. Největší nebezpečí představují zejména pro mládež, která je méně odolná vůči nejrozličnějším nežádoucím vlivům a více náchylná hledat řešení svých problémů neadekvátními způsoby. Mnoho se o těchto jevech píše a hovoří, spousta odborníků vede diskuse, jak tento problém řešit, jak s ním pracovat. Dodnes však nebylo nalezeno jednoznačné a univerzální řešení, jak těmto jevům předcházet. Tyto jevy do určité míry ovlivňují společenský život, hodnotová orientace společnosti a ochota jedince se těmto hodnotám přizpůsobit.

¹ NEVŘELA, J. *Forenzní psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. s.3

Problematiku prevence sociálně-patologických jevů a snížení rizika jejich vzniku v současnosti vnímáme jako otevřený a komplexní systém opatření, která jsou plánována, řízena a vyhodnocována připravenými specialisty.

Obecným cílem mé diplomové práce je popsat nejčastější sociálně-patologické jevy vyskytující se u žáků na SOU, které jsou charakteru elitního, tedy trestných činů a přestupků a provést analýzu druhů a příčin těchto jevů a současně poukázat na možnosti preventivního působení na mládež.

Specifickým cílem mé diplomové práce, resp. cílem teoretické části mé magisterské práce je popsat strukturu a charakter nejčastějších sociálně-patologických jevů vyskytujících se u žáků dvou vybraných SOU v městě Brně, konkrétně jednoho integrovaného SOU a jednoho specializovaného SOU. Cílem empirické části mé diplomové práce je pak metodologicky odpovídajícím způsobem vyhodnotit průzkum, resp. dotazník na dvou vybraných SOU a provést analýzu druhů a příčin sociálně-patologických jevů, jakož i poukázat na možné možnosti preventivního působení a způsoby řešení těchto jevů, jakož i míru spolupráce s rodiči žáků SOU.

Celkový přínos mé diplomové práce lze spatřovat zejména ve shromáždění informací v teoretické části práce, které pojednávají o charakteristice trestné činnosti mládeže jako sociálně-patologickém jevu současnosti, příčinách a možnostech prevence sociálně-patologických jevů a nejčastějších sociálně-patologických jevech vyskytujících se u současné mládeže v ČR. Přínos empirické části mé práce spočívá ve shromáždění názorů a postřehů studentů dvou SOU na území města Brna na příčiny a možné způsoby řešení sociálně-patologických jevů vyskytujících se na uvedených SOU. Tyto informace pak mohou sloužit jako možný zdroj informací a zpětná vazba pro vedení těchto škol, jakož i jejich zřizovatelů v organizaci prevence sociálně-patologických jevů.

1 CHARAKTERISTIKA SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ

1.1 Právní pojetí mládeže a vymezení pojmů

Zletilý je základní pojem jak z hlediska občanskoprávního, tak z hlediska trestně-právního. Vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti, být způsobilý k právním úkonům. Zletilosti nabývá občan dovršením 18 let věku.

Nezletilý je obsahově i významově opakem zletilosti. Nezletilý je fyzická osoba, která nedovršila 18 let věku. Na časové ose života vyjadřuje období od narození do nabytí zletilosti. Nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené jejich rozumové vyspělosti a odpovídají jejich věku. Trestní právo tento pojem neužívá, i když v trestně právní praxi je často využíván pro označení osob ve věku do 15 let.

Mladistvý je pojem trestněprávní. Jsou s ním spojeny počátky trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestní čin i přestupek, i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost mladistvého začíná dnem, který následuje po dni, ve kterém mladistvý dovršil patnácti let a končí v den, ve kterém dovrší osmnáctého roku života

Mládež je spojována s různými věkovými kategoriemi v závislosti na předmětu a rozsahu zkoumání jednotlivých vědních oborů. To se týká zejména kriminologie a sociologie. Pro účely mé práce budu za mládež označovat fyzické osoby mladší 18 let.

Kriminalita mládeže je souhrn pro společnost nebezpečných jednání, které označuje současná právní úprava jako trestné činy. Tyto činy a jejich znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Jedná se o úmyslnost zavinění činu, jeho následky a okolnosti, za kterých byl spáchán, osobu pachatele a míry jeho zavinění. „Někteří odborníci však uplatňují při definici tohoto pojmu sociologickou, na trestním právu nezávislou teorii, vymezující trestný čin jako čin společensky škodlivý a kriminalitu jako souhrn takových jednání. Toto vymezení je však neurčité.“²

Kriminalitě mladistvých se věnuje především forenzní psychologie, která se zabývá zejména teoriemi delikvence, příčinami páchaní trestné činnosti i následky. Za

² ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie I. Obecná část*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. s.7

sociálně patologické jevy označujeme ty sociální jevy, které pro svou škodlivost ohrožují společnost, její uspořádání, stabilitu a řád jako celek i její jednotlivé občany. „Sociálně-patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškození zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či společenským poruchám a také k deformacím³.

„Tyto protisociální jevy nejsou sice platným právem sankcionovány, ale jsou v zásadním rozporu s hodnotami a normami, které společnost akceptuje. Vyznačují se určitou masovostí, trvalostí a rozšířeností ve shodných sociálních podmínkách.“⁴

Delikvence je širší pojem než kriminalita, označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy.

Delikvence zahrnuje nejzávažnější poruchy v chování mládeže projevující se zejména jako narušení sociálních a právních norem uznávaných společností. Vedle trestných činů a přestupků zahrnuje také jevy, které samy o sobě nejsou trestné. Jedná se o záškoláctví, útěky z domova, alkoholismus a nealkoholovou toxikománii, agresivitu vůči druhým nebo vůči věcem a agresivitu vůči vlastní osobě. Delikvence je širší pojem než kriminalita. „Vedle ní se sem zahrnují i činy jinak trestné, které spáchali nezletilci a osoby trestně neodpovědné pro nepřičetnost. Do pojmu delikvence patří i přestupky“⁵.

Přestupek⁶ - podle ustanovení § 2 odst.1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění je přestupek zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

Přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací:

- a) přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem nebo
- b) nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl

³ POKORNÝ, V. *Prevence sociálně-patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnistiky, 2003, 186s., ISBN 80-86568-04-0. s.9

⁴ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie I. Obecná část*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. s.9

⁵ ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie I. Obecná část*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995. s.9

⁶ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění

způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak. K odpovědnosti za přešupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění. Za přešupek není odpovědný, kdo v době jeho spáchání nedovršil čtrnáctý rok svého věku.

Za přešupek lze uložit tyto sankce:

- a) napomenutí,
- b) pokutu,
- c) zákaz činnosti,
- d) propadnutí věci.

Sankci lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí; napomenutí nelze uložit spolu s pokutou. Od uložení sankce lze v rozhodnutí o přešupku upustit, jestliže k nápravě pachatele postačí samotné projednání přešupku. Při určení druhu sankce a její výměry se přihlédne k závažnosti přešupku, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům, k okolnostem, za nichž byl spáchán, k míře zavinění, k pohnutkám a k osobě pachatele, zda a jakým způsobem byl pro týž skutek postižen v disciplinárním řízení.

Za více přešupků téhož pachatele projednaných ve společném řízení se uloží sankce podle ustanovení vztahujícího se na přešupek nejpřísněji postižitelný.

Ochranná opatření - ochrannými opatřeními jsou:

- a) omezující opatření,
- b) zabránění věci.

Omezující opatření spočívá v zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa a místnosti, v nichž se podávají alkoholické nápoje nebo se konají veřejné tělovýchovné, sportovní nebo kulturní podniky. Lze je uložit pachateli přešupku na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, přešupku proti veřejnému pořádku a přešupku proti občanskému soužití. Omezující opatření musí být přiměřené povaze a závažnosti spáchaného přešupku; lze je uložit jen spolu se sankcí a nejdéle na dobu jednoho roku.

Nebylo-li uloženo propadnutí věci, lze rozhodnout, že se taková věc zabírá, jestliže:

- a) náleží pachateli, kterého nelze za přešupek stíhat, nebo
- b) nenáleží pachateli přešupku nebo mu nenáleží zcela a jestliže to vyžaduje bezpečnost osob nebo majetku anebo jiný obecný zájem.

O zabrání věci nelze rozhodnout, jestliže od jednání majícího znaky přestupku uplynuly dva roky. Vlastníkem zabrané věci se stává stát.

Při posuzování přestupku osoby, která v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (dále jen "mladistvý"), se přihlíží ke zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži. (Tato novelizace nabývá účinnosti 1. ledna 2010.) Přestupek mladistvého nelze projednat v příkazním řízení. Horní hranice pokuty se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být vyšší než 2000 Kč. V blokovém řízení nelze uložit mladistvému pokutu vyšší než 500 Kč; pokutu až do výše 1000 Kč lze uložit mladistvému, pokud tento zákon nebo zvláštní zákon připouští v blokovém řízení uložit pokutu vyšší než 1000 Kč. Zákaz činnosti lze mladistvému uložit nejdéle na dobu jednoho roku, nebránil-li by výkon této sankce jeho přípravě na povolání.

Kriminalita - kriminalita je úhrn činů uvedených v trestním zákoně obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova smyslu se jedná o veškeré páchání přestupků nebo trestných činů.

Trestný čin⁷ – trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Úmysl - trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel:

- a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Nedbalost - trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

Pachatel - pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepřičetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.

Spolupachatel - byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama (spolupachatelé).

Kriminalita dětí a mládeže⁸ - kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob do věku 18 let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem, což je charakteristické pro trestný čin. Osoby ve věku 15 - 18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením. Osoby mladší 15-ti let nejsou trestně odpovědné, spáchá-li však dítě mezi 12. až 15. rokem věku čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, může se takovému jedinci uložit v občansko-právním řízení ochranná výchova, kterou uloží příslušný soud. Ochranná výchova je vykonávána ve výchovných ústavech ČR. Soud pro mládež může rovněž přeměnit ochrannou výchovu na ústavní výchovu nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení.

⁸ <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>

Přitom může být mladistvému uložen dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření.

Kriminalita mladistvých - (též juvenilní delikvence) se týká věkové kategorie 15 – 18 let. V tomto období dospívání, které je považováno za kritické, se formují hlavní rysy osobnosti. Vliv vrstevníků je velmi silný, vytváří se party. Vytrhnout mladého člověka z takové party je často velmi nesnadné až nemožné. Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je dáno stupněm duševního a tělesného vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páčání trestné činnosti. Mládež páchá trestnou činnost častěji se spolupachateli a ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páchána živelně pod vlivem momentální situace (převládá emotivní motivace oproti rozumové).

Charakteristika kriminality dětí a mládeže - impulsem pro trestnou činnost dětí a mladistvých je v řadě případů alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení. Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti souvisejí s tělesnými znaky pachatele, např. vyšší rychlostí pohybu, mrštností, obratností, menší postavou a nižší váhou. Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých. Mladí pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. automobily, motocykly, videa, televizory, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.). Věci získané z trestné činnosti bývají rozdělovány ve skupině. Finanční prostředky se zpravidla utrácejí společně. Při dělení je patrná hierarchie a podíl na spáchané trestné činnosti.

Stupně závažnosti jednání/činu, kterým osoba porušuje normy:

1. **disociální** (např. dětský vzdor, neposlušnost, nekázeň ve škole, lhavost, poruchy afektu, špatné návyky, drobné přestupky proti normám, aj.)
2. **asociální** (závažnější odchylky chování od sociálních, etických a pedagogických norem, které však ještě nemají ráz trestné činnosti, např. výtržnictví, útoky, toulky, záškoláctví, alkoholismus, toxikomanii, tabakismus, demonstrativní

sebeпоškozování, gamblerství, popř. prostituci, kdy jedinec poškozujе spíše sebe než okolí)

3. **antisociální** (je závažné protisociální jednání zahrnující veškerou trestnou činnost - krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy, rasismus, distribuce drog a další, vyznačuje se agresivitou, destruktivní činností)

Závažnost chování obvykle stoupá s věkem a má také tendenci se prohlubovat, takže mírnější porušení norem, které je sice nepřiměřeným chováním, ale nenabývá sociální dimenze (tedy disociální chování), anebo je v rozporu se společenskou morálkou (asociální chování), se vyskytuje zpravidla u dětí mladších.

V případě antisociálního chování, které navazuje na asociální formu chování, je obtížná nápravná péče v důsledku fixace poruch a velká pravděpodobnost recidiv (opakování trestné činnosti), ačkoli se v rámci terciální prevence je snaha těmto recidivám předejít a pomoci těmto jedincům v resocializaci (znovuzačlenění jedince do běžné společnosti).

Nejčastější delikty mladistvých jsou:

- násilí proti jednotlivci či skupině
- opilství a výtržnictví
- neoprávněné užívání motorového vozidla
- rozkrádání, vandalismus
- toxikomanie
- prostituce
- gamblerství

1.2 Charakteristika a příčiny sociálně-patologických jevů mládeže

Problematicke sociálně-patologických jevů je věnována stále intenzivnější pozornost. Obecně lze říci, že sociálně-patologické jevy mládeže je problém nás všech a nejvíce se dotýká větších a velkých měst. Ty jsou svou anonymitou k této činnosti nejvhodnější. Navíc výstavba sídlišť umožňuje větší koncentraci mládeže v relativně malém prostoru. Není zde plnohodnotné využití volného času a častěji se zde setkáváme s nudou. Z tohoto důvodu je podíl těchto jevů na venkově výrazně menší.

Charakteristickým znakem je v mnoha případech důsledek jejich nezralosti a nevypěstlosti. Je to dáno stupněm psychického a tělesného vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivem páchané trestné činnosti.

Domnívám se, že rozhodující roli při formování mladého člověka má rodina ve které žije a vyrůstá, jeho přátelé a známí. Negativní rodinné prostředí a špatná volba sociálních vzorců chování může způsobit, že si mladý člověk vybere dráhu budoucího pachatele. Příčiny delikventního chování můžeme rozdělit do dvou kategorií.

První kategorii tvoří vnitřní příčiny, do kterých řadíme biologické, psychologické a sociální faktory. Ty jsou dány dědičnými a vrozenými dispozicemi jedince a také anomáliemi v období jeho vývoje. Prakticky všechny osobnostní vlastnosti i většina lidských postojů a dokonce i zájmů jsou dědičné. Dědičnost sama o sobě však není odpovědná za vytvoření delikventní party. Je ovšem jeden z faktorů, které zvyšují pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha snižuje i zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.

Druhou kategorii tvoří příčiny vnější, které spadají do oblasti sociální. Hovoříme o prostředí, v němž jedinec žije, bydlí a komunikuje. Jde o změnu tradiční role rodiny, ztráta autority školy, liberalizace přístupu společnosti k drogám, nelegální získávání peněz apod. Ale i nové pozitivní jevy, jako jsou zjednodušený styk s cizinou, větší nabídka zboží, svody průmyslu zábavy a vliv médií napomáhají k rozšiřování sociálně patologických jevů u mládeže. Tyto příčiny zásadně ovlivňují proces socializace jedince do společnosti a jeho schopnost přijímat obecně uznávané normy chování.

Za trestnou činností mládeže stojí především sociální prostředí, ve kterém se pohybuje a vývojové zvláštnosti. Na základě toho, kde se mladiství nachází a v čem vyrůstá a žije, se formuje jeho hodnotový systém, sociální orientace, jeho postoje k lidem a charakterové vlastnosti. Proto se trestná činnost mladistvých v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. „Domov je tím nejsilnějším faktorem, který určuje, jak šťastný, bezpečný a vyrovnaný mladý člověk je, jak se chová k dospělým, kamarádům nebo dětem, jak věří sám sobě a jak reaguje na nové nebo neznámé situace. Bez ohledu na to, kolik různých vlivů na mladého člověka působí, je vliv domova v jeho životě nejhlubší.“⁹

⁹ CAMPBELL, R. *Hledám svou cestu*. Praha: Návrat, 1993, 122s., ISBN 80-85495-22- 8. s.7

Kriminologické výzkumy odborníků a zkušenosti sociálních pracovníků, policistů a soudců potvrzují, že pachatelé trestné činnosti mají celou řadu společenských znaků, které do značné míry předurčují jejich asociální vývoj. K nejtypičtějším znakům patří dysfunkční rodina, změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání (umístění do ústavní výchovné péče), problémy související se školní docházkou, generační úpadek, nevhodné trávení volného času převážně mimo rodinu, poruchy chování, nezvládnutelnost, snížený intelekt, drogová a alkoholová závislost, extrémistické postoje. „Studie delikventně jednajících mladistvých, založené na jejich popisu rodinného prostředí, popisuje rodinné prostředí přestupníka zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní, či odmítaví, nezajímaví na potřebách dítěte.“¹⁰

V současné době se setkáváme u mladistvých delikventů s jakýmsi dojmem beztrestnosti. O vlastním kriminálním jednání pak vyprávějí bez zábran a k následkům, kterým je vystavena oběť, se stavějí cynicky a odmítají existenci špatného svědomí, výčitek nebo soucitu s poškozeným. V rozhovoru, proč se kriminálního jednání dopustili, uvádějí ze svého pohledu zcela pochopitelné důvody. Často nahlíží na oběť jako na osobu, která delikventa vyprovokovala, nebo si takové jednání zavinila sama. Výjimku netvoří ani postižení, kteří se podle mladistvého delikventa ocitnou v nevhodném čase na nevhodném místě, nebo ho vyprovokují svým vzhledem, vizáží. Mnozí si neuvědomují, že by za podobný čin, který spáchají, mohl být dospělý jedinec odsouzen, ale většinou všichni vědí, že se dopustili jednání pro společnost nepřijatelného a postižitelného sankcemi.

1.3 Specifika vzniku trestné činnosti mládeže

Za hlavní faktory ovlivňující kriminalitu mládeže považujeme ty, které formují osobnost člověka. Jde o takové okolnosti, které bezprostředně ovlivňují chování a jednání jedince.

Studie, kde autorka uvádí, že více jak dvacet let pracuje na odhalování trestné činnosti mládeže, úzce spolupracuje s řediteli škol a učilišť, s orgány péče o mládež a

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, 336 s.

s rodiči, často řeší problémy ve střediscích výchovné péče a ve výchovných ústavech v Brně. Ze své praxe uvádí tato fakta:

- Postupný proces přiměřené socializace a sociálního dozrávání u mnohých jedinců negativně ovlivnily faktory působící v jejich rodině, nevhodné výchovné prostředí, nedostatečně osvojené sociální normy a zásady, nevhodné působení rodičovských autorit, často i jejich absence.
- Více jak polovina mladistvých pachatelů pochází z neúplných rodin, většina z nich je vychovávána jen jedním z rodičů, často se vyskytují narušené, konfliktní a naprosto selhávající vztahy s rodiči, jedná se o vícečetné rodiny často s nevlastními sourozenci.
- Dochází k selhání ve výchovném zázemí, rodiny těchto mladistvých jsou ze strany institucí hodnoceny jako problémové, rodiče jsou trestně stíháni a následně dochází k umístění mladistvého pachatele, z důvodu selhání péče rodičů, do dětského domova nebo do diagnostického ústavu pro mládež
- Negativní jevy u mládeže se projevují i v adaptaci na školní prostředí a v největší míře právě na odborných učilištích, kdy se jedná o neomluvenou absenci, konflikty se spolužáky, šikana, agresivita a násilí nejen mezi vrstevníky, ale i proti učitelům.
- Mládež uznává jiné hodnoty a jiný životní styl než dospělí, chtějí prosazovat vše vlastní a nové, což se dostává do rozporu se starší generací
- Život mládeže je úzce spjat se životem jejich vrstevníků, zde hledají společné hodnoty a normy, kterými se řídí a jejich snaha o vymanění se z vlivu rodiny a vede k zapojení se do jiné sociální skupiny. Tím vznikají skupiny jako „zlatá mládež“, náboženská hnutí, skinheads, ale i party páchající trestnou činností.

Mladistvé pachatele můžeme rozdělit do dvou skupin, které se od sebe liší. Výzkumy kriminality mladistvých rozeznávají pachatele limitované pubertou a pachatele celoživotní. První skupina jsou mladiství delikventi. Jsou to osoby, které začínají vyvolávat konflikty už ve 13-ti letech. Tito jedinci neměli problémy v dětství a jejich rodinné zázemí nevykazovalo antisociální projevy. V tomto období pubescence se mladiství stávají těžko ovladatelnými a začínají nerespektovat některé sociální normy. Začínají se dopouštět krádeží v obchodech, výtržnictví nebo poškozování cizích věcí,

přičemž u těchto dětí se jedná především o trestnou činnost příležitostnou a je spíše symbolem protestu vůči rodičům a dospělým.

Druhá skupina zahrnuje mladistvé, kteří se v průběhu svého života neustále dopouštějí trestných činů a stávají se recidivisty. „Takové děti jsou neovladatelné. Nedají se potrestat, všechno je jim jedno, vykazují sníženou úzkostnost. Ve druhé třídě berou jiným dětem svačinu, jako čtvrtáci už kradou, v páté třídě vezmou do školy nůž, v šesté s ním propichují pneumatiky nebo rovnou vykrádají auta. Ve třinácti letech jsou násilníci. Každý model, i tento, provází samozřejmě určité zjednodušení. Ale snížená úzkostnost + hyperaktivita + nezávislost na odměně, to jsou tři základní pojmy většiny celoživotních pachatelů. Mimořádně důležité je, jak jsou na tom s inteligencí“¹¹.

Za trestnou činností mládeže stojí především sociální prostředí, ve kterém se pohybuje a vývojové zvláštnosti. Na základě toho, kde se mladiství nachází a v čem vyrůstá a žije, se formuje jeho hodnotový systém, sociální orientace, jeho postoje k lidem a charakterové vlastnosti. Proto se trestná činnost mladistvých v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. „Domov je tím nejsilnějším faktorem, který určuje, jak šťastný, bezpečný a vyrovnaný mladý člověk je, jak se chová k dospělým, kamarádům nebo dětem, jak věří sám sobě a jak reaguje na nové nebo neznámé situace. Bez ohledu na to, kolik různých vlivů na mladého člověka působí, je vliv domova v jeho životě nejhlubší.“¹²

1.4 Patologické jevy na SOU mající delikventní povahu

Sociální klima se na SOU v průběhu posledních let značně změnilo. Vliv změn ve společnosti logicky ovlivňuje také sociální prostředí na školách. Změny v oblastech morálních, etických a samozřejmě také právních norem působí na teprve utvářející se osobnosti mladého člověka často velice problematicky. Ve školní třídě má sociální klima vliv prakticky na všechno, co se děje. Existují dva hlavní děje, které se vzájemně ovlivňují. Na jedné straně vzdělávací proces a na druhé straně sociální společenství mládeže, kterým je třída v rámci školy jako celku.

Cílem vzdělávacího procesu by se měla stát také výchova mládeže k odpovědnosti, správným rozhodnutím a sociálnímu chování. V rámci tohoto výchovně

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Doživotí*. Praha: In: Kriminologický sborník 1/2005.

¹² CAMPBELL, R. *Hledám svou cestu*. Praha: Návrat, 1993, 122s., ISBN 80-85495-22- 8. s.7

vzdělávacího procesu mládeže je nutné předat i určité základní informace o sociálně patologických jevech. Jedná se o problematiku šikany a násilí, což považuji v našich školách za mnohem větší problém, než jak je všeobecně vnímán. Dále samozřejmě záškoláctví, alkoholismus a kouření, kriminalita a delikvence rizikového sexuálního chování, vandalismus, patologické hráčství, dále pak projevy rasismu. V neposlední řadě patří do tohoto výčtu sociálně patologických jevů také dnes velmi medializovaná drogová problematika. Dále je nutno zařadit i témata, kterým byla doposud věnována menší pozornost a které sice nepřímo, ale často o to hlouběji ovlivňují vznik jevů mající kriminální povahu. Jedná se o komerční zneužívání dětí, syndrom týraných a zneužívaných dětí a jiné formy domácího násilí páchaného nejen na mládeži, ale také na ostatních rodinných příslušnících. U studentů by měla být zvýšená pozornost věnována také zneužívání anabolik, steroidů a dalších medikamentů.

2 NEJČASTĚJŠÍ SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY MLÁDEŽE

2.1 Šikana

Šikana a násilí je hrozivý fenomén, který provází dnešní mládež. Jedná se o agresivní poruchu chování, která vzniká v důsledku neuspokojení nebo deformování základních potřeb dítěte. V této souvislosti jde velmi často o nenaplněnou potřebu lásky, komunikace nebo zařazení do určitého společenství. Samotné slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane* (týrání) a označuje tělesné, psychické nebo kombinované ponižování, případně týrání jedinců jinými, přičemž oběť není schopna se bránit. K tomuto jednání dochází nejčastěji ve vrstevnických slupinách. Nejvýraznějším rysem šikany je opakované ubližování, či jakékoliv jednání, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit jej a zastrašit.

O šikaně hovoříme především v případě, že je oběť bezbranná. Iničiátoři obvykle útočí ve skupině. Asociální jednání tohoto typu bývá nejen trpěné konkrétní skupinou, ale také často podporované, což způsobuje latentnost tohoto jevu. Nebezpečí šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví. Šikana sama o sobě není kriminálním činem, ale může být přestupní stanicí k budoucímu spáchání trestného činu.

Ojedinelým případem není situace, kdy se z oběti šikanou stává budoucí agresor v rodinných vztazích či na pracovišti. Jde také o pohled do historie, kde se nabízí otázka, jak žili naši dědové a pradědové, jaký vztah měli k násilí, jak se mu bránili, do jaké míry a zda se liší náš život od jejich. V žádném případě ovšem nelze popřít fakt, že násilí přibývá. Stoupá počet napadení mezi mládeží i mezi dospělými. Nutno podotknout, že současné sociální prostředí k těmto jevům rozhodně přispívá. Podnětů, které vyvolávají zlobu a následnou agresi je určitě velmi mnoho.

Šikanujícího agresora charakterizují následující typické prvky chování a jednání: snaha ovládat druhé, touha dominovat, bezohledně se prosazovat, nezáměr, lhostejnost, kruté domácí tresty. Původci šikany jsou obvykle jedinci tělesně zdatnější, starší a vyspělejší. Agresor bývá nejčastěji potrestán pouze morální či sociální sankcí, protože trestní zákon sám o sobě jako o konkrétním skutku nehovoří.

Oběti jsou naopak sociálně či vzhledově handicapovaní jedinci, lidé slabí, neurotičtí, úzkostní nebo pouze jen nějakým způsobem odlišující se od normy (rasově,

postavením, národnostně, vzhledem, zájmy, hodnotami nebo chováním). Šikanovanou obět' lze v průběhu doby snadno odhalit. Dítě je smutné, odmítá chodit do školy, zhoršuje se mu prospěch, často ztrácí věci, má odřeniny, které není schopno vysvětlit a většinu času tráví doma.

Šikanu dělíme na psychickou a fyzickou. Psychická šikana se projevuje jako neustálá neopodstatněná kritika, posměšné poznámky, nadávky či pokořující přezdívky. Fyzická se týká klasického násilí a ubližování.

2.2 Záškoláctví

Další nežádoucí jev na školách vyskytující se velmi často, je záškoláctví. Je to úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák se z vlastní vůle, bez vědomí rodičů, vyhýbá pobytu ve škole. Často má souvislost se školním neúspěchem, nebo s neúspěchem v kolektivu. Tento jev má tendenci se prohlubovat.

Záškoláctví je však rovněž projevem asociálního chování. Jedná se o poruchu únikového typu vyvolanou třemi základními příčinami: negativním vztahem ke škole, vlivem rodinného prostředí a trávením volného času. Záškoláctví má dvě základní formy. Buďto je impulsivní, to znamená, že dítě si předem neplánuje nepřítomnost ve škole, nebo je účelové a plánované. Pokud tento problém nastane, začínají se o něho zajímat pracovníci orgánu péče o děti a mládež, policie, psychiatrické ambulance a v krajních případech výchovné ústavy pro mládež.

Mladiství, kteří páchají trestnou činnost, přiznává, že jejich problémy začali záškoláctvím. Myslím si, že velkou roli mohou sehrát vyučující. Pokud zjistí nebo mají podezření, že žák záměrně zanedbává školní docházku, i přesto, že mnohdy nakonec rodič tuto absenci omluví, měli by se snažit zjistit, jaký je konkrétní důvod tohoto jednání. Možná, že právě laskavý přístup, pozornost a pochopení, může být to, co onen žák postrádá.

2.3 Extremismus

„Extremismem je chápán souhrn verbálních, grafických, fyzických a jiných aktivit s ideologickým kontextem, vyvíjených jednotlivcem nebo skupinou, zaměřených na předem zvolené cíle.“¹³

Obvykle jsou pod pojem „extremismus“, zahrnovány: rasismus, nacionalismus, xenofobie, fašismus, antisemitismus, anarchismus, náboženský fundamentalismus a terorismus.

Veřejnost v ČR nahlíží na extremismus především jako na projev nesnášenlivosti s agresí vyvíjený vůči odlišným jedincům nebo skupinám jedinců. V takové míře se extremismus vyskytuje v celých dějinách lidstva. Ale současná pozornost, kterou odborníci věnují extremismu, je dána skutečností, že se v některých státech znovu zvedá vlna násilí, která vyúsťuje až ve vražedné útoky na jedince nebo skupinu, kvůli jejich rasovému, náboženskému nebo politickému založení.

V Brně je nejrozšířenější pravicový extremismus. Podle zdejších sociologů a pamětníků je to způsobeno pohraniční oblastí a dřívější příslušností k Sudetům. Levý blok zde není tak silně zastoupen ani není tak aktivní. Ze skupin pravicového extremismu vyniká v našem regionu převážně „Národně sociální blok“, „Republikánská mládež“ (dříve „Vlastenecká fronta“) a „Čeští fašisté“. Tyto skupiny se rozlišují především různou symbolikou extremismu.

Nejrizikovější skupinou je mládež. Přispívají k tomu i skutečnosti, že mládež nespojuje strach o majetek a prosperity rodiny, svým věkem přirozeně směřují k radikalismu v řešení chyb a nedostatků společnosti, které velmi citlivě vnímají.

U mladistvých může jít o pouhou revoltu proti autoritě, v horších případech o skutečné přesvědčení. V takovém případě se extremismus stává nejen postrachem velkých měst, kde větší shromáždění lidí (při fotbalových utkáních, hudebních festivalech) doprovázejí již léta časté výtržnosti, ale šíří se do menších měst a obcí.

V poslední době extremismus nabývá formu především rasově motivovanou. Tohoto násilí se obvykle dopouštěly a stále dopouštějí skupiny mladých mužů, obvykle příslušníků a příznivců hnutí skinheads. Děsivou skutečností se stává fakt, že s těmito příslušníky sympatizuje stále větší počet mládeže. Mohu uvést příklad rodiče, který byl

¹³ CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Tiskárna MV. Praha, 1995. ISBN 80-7178-635-7.

konfrontován s pravicově extremistickým chováním svého syna a na jeho obhajobu tvrdil, že dítě pouze obdivuje historické filmy s bojovou tematikou, což je velmi ušlechtilý koníček. Je zřejmé, že žáci jsou v této oblasti v rodině a ve škole málo vychováni. Chybí jim základy právního a sociálního vědomí. Znají všelijaké fyzikální a jiné teorie, ale netuší, že kresba hákového kříže společně s určitým typem pozdravu je jasným znakem extremismu.

2.4 Vandalismus, poškozování a ničení věcí

Vandalismus¹⁴ - jako vandalismus se označuje neúčelné, nekulturní a primitivní ničení určitých hodnot, v užším smyslu poškozování hodnotných předmětů v soukromém či společném vlastnictví. Pachatelé nepřinášejí žádné materiální obohacení a pro které pachatel zpravidla nemá žádný motiv - většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Často k němu dochází pod vlivem alkoholu nebo drog. Slovo je odvozeno od jména kmene Vandalů, kteří roku 455 dobyli velkou část Itálie a vyplenili Řím. Slovo vytvořil Henri Grégoire, konstituční biskup v Blois, během Francouzské revoluce, když jako Vandalisme popsal některé stránky chování republikánské armády. Jedná se o sociálně patologický jev, který je charakteristický nezdůvodnitelným ničením různých věcných hodnot, obvykle jen pro radost z ničení, s tím spojenou zábavou a pocitem překonání životní stereotypie.

Vandalismus představuje jednu z nejčtenějších forem mladistvé delikvence, která je zpravidla výsadou mládeže s nižší sociální a kulturní úrovní vzdělanosti, ovšem po zkušenostech pedagogů se této činnosti dopouštějí i žáci s vyšší sociální a kulturní vzdělaností. Je většinou provozován ve skupinách a bývá spojen s celkově sníženou kontrolou chování. Často se odehrává pod vlivem alkoholu či drog. Příčiny vzniku nejsou vždy jasné, má často impulsivní ráz a pramení z nezvládnuté akutní frustrace, z nadbytku neusměrněné energie a z protestu proti tabuizovaným společenským hodnotám. Může být však i projevem počínající hlubší duševní poruchy.

Vandalismus patří určitým způsobem k životnímu stylu adolescentů, převážně mužského pohlaví. Nejběžnější předměty ničení jsou telefonní budky, parky a jejich zařízení, ničení hřbitovních náhrobků a opuštěných kostelů a budov. Stále více rozšiřující formou se stává sprejerství, kdy se setkáváme s postříkanými vlaky,

¹⁴ <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>

podchody, mosty a domy. Mírnější formy vandalismu jsou mladými lidmi přejímány prostou nápodobou od dospělých (rodiče, kteří se chovají neukázněně v přírodě, mají cynický či lhostejný vztah k tradičním hodnotám, mohou se lehce stát vzory hodnými následování).

Podle projevů rozeznáváme tyto druhy vandalismu:

- 1) hrabivý (rozbíjení automatů se zásobníky mincí)
- 2) taktický (ničení jako prostředek vzbuzení pozornosti nebo vyvolávání reakce, např. věžňové ničí své cely)
- 3) ideologický (umístování nápisů na budovách, např. sloganů zaměřených proti vládě apod.)
- 4) mstivý (ničení jako odplata za pokoření, ublížení – např. ničení školní třídy žáky, protože učitel byl nespravedlivý)
- 5) hravý soutěživého charakteru (např. na základě sázky, kdo zničí víc lamp pouličního osvětlení)
- 6) zlostný (ničení objektů jako výraz vzteku nebo frustrace, často zaměřené proti symbolům střední vrstvy, veřejnému zařízení, automobilům, atd.)

Oproti všem ostatním skupinám vrstevníků se s touto formou delikvence výrazněji setkáváme u učňovské mládeže. Toto protispolečenské jednání často provádí utvořené formální i neformální skupiny mládeže, která vyrůstá v internátech středních odborných učilišť, a to v důsledku netečnosti i pasivity vrstevníků a malého vlivu výchovných pracovníků. Podle mého názoru bychom mohli konstatovat, že většina mládeže je subjektem jakékoli deviace, rasismu, pravicového extremismu, kriminality, případně i pouličních nepokojů.

2.5 Počítačová kriminalita

Je známo, že mladí lidé s vyšší úrovní vzdělanosti se zpravidla adaptují lépe na ekonomické potřeby trhu a své vzdělání si buď rozšiřují, nebo přistupují k rekvalifikaci. I mezi nimi se vyskytují jedinci, kteří páchají trestnou činnost. Tvoří specifickou část kriminality, kterou páchá skupina vzdělanějších delikventů.

Touto činností je zcizování informací, počítačových programů nebo poškozování autorských práv. V tomto případě je zvlášť obtížné odhalování všech možností a

usvědčení pachatelů z těchto trestných činů. Odcizení dat a programů se všeobecně považuje za nejrozšířenější ze všech počítačových zločinů. Tato kriminalita má bohužel většinou latentní podobu, neboť zcizení informace se mnohdy ani nepozná. Jeden z hlavních problémů boje proti druhu této kriminality je vysoká odbornost a počítačová vzdělanost pachatelů společně s vyšším nárokem na zaměření a odbornost policie a justice při odhalování této kriminality. Pachatelé zabývající se touto trestnou činností navíc vědí, jak využít technologie nejenom ke spáchání těchto trestných činů, ale i ke zničení důkazů o své trestné činnosti. Obvyklým přístupem se tato trestná činnost nedá vyhledat ani odhalit. Proto je nutné hledat všechny cesty, které umožňuje zákon.

Podle zjištěných případů, které eviduje policie, mohou být pachatelem této delikvence aktivní uživatelé výpočetní techniky, kteří vynikají vyšší inteligencí. Jen výjimečně byli v minulosti stíháni či trestáni. Důvodem chování takového delikventa je předpoklad, že jako uživatel nelegálního softwaru nepřitahuje přímou pozornost policie. Po odhalení své jednání obhajují různými způsoby, například velkou cenou softwaru nebo se ospravedlňují tím, že toto chování je obvyklé pro jejich vrstevníky.

2.6 Alkoholismus a kouření

Kouření a další užívání tabáku patří podle mého názoru mezi nejrozšířenější toxikomanie u mládeže. Cigareta je symbolem jisté mužnosti pro chlapce a dospělosti pro dívky. Mechanismus působení psychoaktivní drogy, to je nikotinu na nervovou tkáň, je obdobný jako u heroinu a kokainu. Farmakologický typ závislosti vzniká u nikotinu stejně rychle, jako u heroinu. Podceňování nebezpečnosti užívání tabáku, zejména kouření cigaret a všeobecná tolerance společnosti, která je u nás vysoká, činí z tabáku společenskou drogu.

Alkohol, u nás legalizovaná, tolerovaná, jistém smyslu i podporovaná návyková látka, se stal pro svou dostupnost druhou nejběžnější závislostí. Alkoholické nápoje obsahují etylalkohol, který patří mezi psychotropní látky (výrazně ovlivňují vyšší nervovou činnost člověka). Navozuje tak v určitém množství, které je individuální, zpočátku příjemný pocit, který se projevuje opilostí. Dochází k akutní intoxikaci alkoholem a její průběh závisí jak na množství požitého alkoholu, tak na jednotlivé snášenlivosti a momentální dispozici organismu. V případě mládeže je snášenlivost a dispozice organismu velice nízká. Počátečním projevem prosté opilosti je euforie, tj.

uvolněná nálada a zvýšená aktivita. Nemusí být u každého člověka stejná. Jsou lidé, kteří i po lehkém napití alkoholu upadají do depresivní nálady. V tomto stavu se také snižuje kritičnost, vytváří se sklon k navazování známostí, k rozhovorům s neznámými lidmi anebo nadměrná sdílnost. Zvyšuje se také sebejistota a často mohou podnikat závažné kroky nebo rozhodnutí, které by člověk za normálních okolností neučinil. Později se intoxikace prohlubuje. Pro tento stav je typické střídání nálad od veselosti k pláči. Podle odborníků se může projevovat také agresivita. Jsou narušeny meze společenských konvencí a může docházet až k agresivním projevům. Právě prostá opilost se často stává původcem kriminální delikvence, nejčastěji násilného charakteru. Akutní otrava alkoholem, způsobená zvýšenou konzumací, může v krajních případech končit smrtí.

Vývoj alkoholové závislosti¹⁵:

Počáteční stádium - potlačení nepříjemných stavů, dosažení dobré nálady, projev sociální konformity. Postupně se může zvyšovat frekvence pití a dávky alkoholu.

Prodromální, varovné stádium - stoupá tolerance k alkoholu („zvyk“), stoupá spotřeba, narušena kontrola nad pitím. Varovné: tendence pít sám! popř. tajné pití! Zde si člověk ještě uvědomuje nebezpečí (má náhled) a symptomy pocítuje jako varování.

Kritické stádium - konzumace (a zároveň tolerance k...) alkoholu dále roste, objevují se alkoholické amnézie („okna“), ztráta kontroly nad pitím; zároveň přesvědčení, že „kdyby chtěl, mohl by přestat“, potřebuje alkohol již téměř denně, ať je motivace k abúzu jakákoli; to je spojeno s racioalizací: dává přednost společnosti lidí, kteří také pijí (a tudíž mu pití nevyčítají, sociální „opora“, změna osobnostních vlastností, změna v hodnotovém žebříčku, oploštění zájmů a závažné změny ve vztazích k lidem (citové oploštění)

Terminální stádium - OBRAT: tolerance se začíná snižovat, alkoholik se rychle opije, zároveň ale bez alkoholu není schopen vydržet; nepřetržitě pítí (ranní doušky), objevují se somatické poruchy, sociálně adaptační mechanismy a konflikty s lidmi častější a závažnější; nevybírá si již mezi lidmi, je schopen být s každým, kdo s ním pije; stavy bezmocnosti, uvědomuje si již neschopnost zvládnout závislost. *Má potíže když pije i když nepije*; postupně fyzické i psychické chátrání a sociální úpadek.

Typy alkoholové závislosti

- Typ alfa - dočasná psychická závislost

¹⁵ http://www.ped.muni.cz/whealthedu/WEB/texty/zavislost_op.doc

- Typ beta - nadměrné, ne však pravidelné pití, pití víkendové, příležitostné, společenské
- Typ gama - ztráta kontroly nad alkoholem, časté středně těžké až těžké omámení
- Typ delta - „ani střízlivý ani opilý“, „trvalá impregnace“
- Typ epsilon - kvartální pití, periodické pijácké excesy, „šňůry“

2.7 Gamblerství a netolismus

Netolismus je závislost na virtuálních drogách:

- televize
- video
- počítačové hry
- mobil
- internet (surfování, neustálá chatová kontrola e-mailové schránky)

Gambling¹⁶ (odborně patologické hráčství) - gambling neboli **hazardní hraní**. Jedná se o patologickou psychickou závislost na lákavé představě rychlého zisku peněz nebo jiné hmotné výhry. Pravidla her jsou přitom nastavena z dlouhodobého hlediska pro hráče nevýhodně. Mnozí hráči získávají závislost na hře, rostoucí finanční problémy se snaží vyřešit další účastí ve hře a vytvářejí tak bludný kruh. Jde o zúžení zájmu a činnosti na hazardní hru, při kterém je poškozován samotný jedinec nebo jiní lidé, nejčastěji jeho blízcí. Jedinec není schopen odolat myšlenkám a touze hrát. Prochází periodami výher, proher a zoufalství. Když je mu hraní znemožněno, je neklidný, podrážděný až agresivní a je schopen se dopouštět lhaní, podvodů, krádeží a jiného kriminálního chování, čehož ve chvílích náhledu lituje. Při výhře není schopen často přestat hrát, pokračuje až když vše prohraje a po prohře se vrací s dalšími penězi, aby získal ztracené peníze ze hry zpět. Cítí, že mu hraní samotné umožňuje útek do problémů a úpravu jeho psychických stavů. Závislé osoby (tzv. gambleři) dokážou prohrát ohromné částky, což má často za následek zásadní narušení mezilidských vztahů a existenční potíže (dluhy apod.) nejen samotných hráčů, ale často i jejich blízkých. Svým chováním ohrožuje ztrátu přátel, vzdělání, pracovní kariéry či práce

¹⁶ <http://www.ostrovzl.cz/prevence/netolismus-a-gambling/>

samotné. Léčba gamblingu probíhá podobně jako u závislosti na drogách (často probíhá společně s těmito diagnózami) ambulantně či ústavně.

Český zákon nedovoluje hru hazardních her osobám mladším osmnácti let a do heren s automaty jim pak úplně zakazuje vstup.

Varovné signály:

- člověk hraje častěji a hazardní hra mu zabírá čas, který by mohl trávit (případně dříve trávil) mnohem užitečněji a příjemněji
- zanedbává školu, práci, rodinu, přátele a zájmy
- začne lhát, podvádět, někdy i krást
- ve vztahu ke hře se špatně ovládá - pokračuje v hraní i tehdy, když je v jasném rozporu s jeho zájmy

U návykových a impulsivních gamblerských poruch jsou tyto tři základní znaky:

- neschopnost odolat impulsu, přestože dotyčný ví, že jeho jednání je nežádoucí
- napětí, předcházející tomuto patologickému jednání, které dotyčný nedokáže snížit jinak, než že začne hrát
- hazardní hraní je spojeno s pocitem uspokojení (příjemné vzrušení, jehož intenzita je přímo úměrná výši hazardu a riziku ztráty)

Další znaky:

- zaujetí hráčstvím
- potřeba hrát se stále většími částkami peněz z důvodu silného vzrušení
- opakované neúspěšné snahy kontrolovat hru, přerušit ji, vzdát se hraní
- neklid, podráždění při pokusu hru přerušit
- hraní jako způsob útěku od problémů
- po prohře peněz se vrací, aby je znovu získal
- krádeže, podvody, nelegální činy za účelem získání peněz
- lži členům rodiny a konflikty v rodině
- ztráta přátel a zaměstnání
- půjčky, zadlužení
- ztráta sebedůvěry

- úzkosti, deprese, spánkové poruchy
- jedná se o podobné znaky, jaké najdeme v definici závislosti na psychoaktivních látkách
- oproti patologickému hráčství (gambling) u jiných forem hráčství a sázkařství zůstává sebekontrola ještě zachována

Patologické hráčství je třeba odlišit od hazardního hráčství a sázení. Hazardní hráči jsou schopni svoji hru kontrolovat, jejich hlavním motivem je výhra.

2.8 Prostituce

Prostituce - pohlavní styk za úplatu, závažný sociálněpatologický fenomén naší společnosti. Patří mezi jevy, které zřejmě nikdy nevyumizí a v příznivých podmínkách zaznamenávají dynamický rozvoj. Existuje trojí možný přístup k problematice prostituce:

- a) prostituci zakázat a trestat (před 1989 - považováno za příživnictví), riziko přenášení pohlavních nemocí
- b) aboliční - problém prostituce neřeší (není regulována ani stíhána), kriminalizovány jsou pouze jevy prostituci provázející
- c) reglementační - legalizuje prostituci a podřizuje ji státnímu doзору a kontrole včetně navozujících opatření. Stát prostituci trpí, je-li provozována v mezích stanovených pravidel

Některá jednání spjatá s prostitucí jsou trestná - kuplířství, obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Oba se vyznačují vysokou latencí.

Prevence prostituce - klíčová role orientační rodiny. Narušené rodinné prostředí, projevující se v alkoholismu jednoho či obou rodičů, ve špatných materiálních podmínkách rodiny a v rodinných konfliktech, negativně formuje osobnost dívek. Účinný systém rodinné, předmanželské a sexuální výchovy, akcentující stálé partnerské vztahy, by byl nejučinnější brzdou sexuálních výstřelků a seznamoval by mladé lidi s celou oblastí sexuálního chování včetně jeho rizik. Významná je dále včasná depistáž morálně ohrožených dívek a korigování prvních projevů společenské maladaptace. Jde tu zejména o podchycení dívek nadměrně konzumující alkohol a drogy, s konfliktním rodinným zázemím a problémovou školní docházkou.

2.9. Droga

Drogy a drogová závislost – droga je vlastně každá látka, ať přírodní či syntetická, která splňuje tato kritéria:

- a) má psychotropní účinek (tj. ovlivňuje nějakým způsobem vnímání a prožívání reality, mění vnitřní naladění, jednoduše: působí na psychiku)
- b) může vyvolat závislost, tzn. má potenciál závislosti (menší či větší, ale je přítomen vždy)

Termín **droga** je východního původu, k nám se dostal přes španělštinu (**droga**) z arabského **durawa**, přejatého z Persie (v perštině **dárú**=lék).

Různé drogy jsou spojeny s různou mírou rizika ztráty kontroly nad původně občasnou konzumací a postupného vzniku závislosti. Toto riziko je přítomno u každé drogy, míra rizika je hlavní - ovšem problematické a diskutabilní kritérium pro dělení drog na „měkké“ a „tvrdé“, popř. „lehké“ a „těžké“.

Závislost má více znaků – **symptomů**, charakteristicky seskupených (proto: **syndrom** závislosti). Ten je charakteristický:

- a) silnou touhou, pocitem puzení užívat látku (pozn.: craving, bažení)
- b) potížemi v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení užívání, a o množství látky
- c) tendencí ke zvyšování dávek spolu se zvyšující se tolerancí k účinkům látky (jednoduše: vyžadování vyšších dávek látky pro dosažení účinku původně vyvolaného nižšími dávkami)
- d) postupným zanedbáváním jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky (drogy) a zvýšeným množstvím času věnovanému získávání nebo užívání látky (popř. zotavování se z jejího účinku)
- e) pokračováním v užívání látky i přes jasně prokázané naprosto zjevné škodlivé následky (**fyzické**: např. poškození jater, ledvin, **psychické**: např. depresivní stavy, psychotické epizody, poškození některých kognitivních funkcí – myšlení, paměť apod., **sociální**: např. destrukce vztahů s rodinnými příslušníky, partnerem, přáteli)

Druhy syndromu závislosti dle návykové látky:

- Závislost na alkoholu

- Závislost na opioidech
- Závislost na kanabinoidech
- Závislost na sedativech a hypnotikách
- Závislost na kokainu
- Závislost na (jiných) stimulancích (pervitin např.)
- Závislost na halucinogenech
- Závislost na tabáku
- Závislost na organických rozpouštědlech
- Polymorfni závislost (na několika látkách současně, event. zkřížená závislost)
- Závislost na jiných psychoaktivních látkách

2.10 Patologické jevy ve vztahu k drogové kriminalitě

Mladí lidé nejčastěji podlehnou iluzím o lepším imaginárním světě, do kterého se mohou na chvílku přenést, nebo tvrzení, že prožijí věci, které je duchovně obohatí. Podle našeho předního protidrogového odborníka JUDr. Borníka způsobují taková tvrzení to, že se naše mládež stala ihned po Anglii největším zneužívatelem marihuany. Není žádnou novinkou, že pravidelní uživatelé jsou již na základních školách.

Užívání, ale i experimentování studentů s omamnými a psychotropními látkami přináší široká úskalí nejen v sociálním prostředí školy. Jde o všeobecně známá zdravotní rizika a velmi úzce je spojena s dalšími prvky nežádoucího chování a s pácháním trestné činnosti. Drogová kriminalita bývá ve většině případů počátkem k další kriminalitě mládeže. Nejčastěji se váže s trestnými činy krádeže a výtržnictví, toho se dopouštějí především pod vlivem omamných a psychotropních látek. Trestné činy krádeže souvisí s potřebou získat dostatečné finanční prostředky na uspokojení závislostních potřeb. Zvláště závislost na tvrdých drogách a cena za požadované látky vedou velmi často uživatele zpočátku k drobným krádežím, které se neustále a přímo úměrně potřebě zvyšují a zintenzivňují. Psychická závislost a tolerance na látkách typu pervitin se vyvíjí rychle a přetrvává díky silné touze dosáhnout maximální euforie a vzrušení. Dávky se rychle zvyšují a tím stoupá také finanční spotřeba. Pokud dotyčný bydlí u rodičů, projevuje se jeho potřeba zpočátku drobným lhaním typu: „Zdražili nám stravenky..., musím si koupit velmi drahou učebnici...“. Postupem času se z domova začínají ztrácet věci, nejčastěji elektronika a drobné cennosti. V tomto případě by již

rodiče měli závislost zaregistrovat, pokud si ji do této doby nevšimli. Někteří rodiče to začnou řešit vyhozením potomka z domova, ale to nezabrání jeho závislosti, spíše znemožní jeho případnou léčbu. V takovém případě je téměř jisté, že bude toxikoman pokračovat v kriminogenním chování, třeba ve formě krádeží, prostituce apod.

S obdobným problémem se potýká také množství zemí západně od nás. Řeší se především způsob přístupu k drogové problematice. „Strategie přátelského přístupu k drogám, v USA ji počátkem osmdesátých let nazývali politikou sociálního blaha, jež byla vyzkoušena v řadě států. Její následky jsou odstrašujícím příkladem toho, jak by se k drogám přistupovat nemělo. Na druhé straně je nutno konstatovat, že na světě neexistuje univerzální nebo stoprocentně účinný systém, jak zneužívání omamných a psychotropních látek zabránit. Ovšem opakovat chyby, na které již jinde doplatili je také nesmyslné.“¹⁷

2.11 Organizovaný zločin

Ve své podstatě je organizovaný zločin systémem nadřazenosti a výlučnosti, kdy jediným cílem je podmanění, ovládnutí a manipulace¹⁸. Jeho ideologií je váha a síla peněz a z nich vyplývající moc, prosazovaná vlastními zákony, pravidly a prostředky. Ve své vysoce organizované formě vytváří pevnou hierarchickou strukturu a zcela ignoruje – nebo si masivní korupcí a vydíráním přímo kupuje – zákony a instituce státu. Vládou peněz, výlučností, často mezinárodním charakterem a brutalitou, představuje organizovaný zločin vážné bezpečnostní riziko, které ohrožuje politickou i ekonomickou stabilitu demokratických zemí. Na rozdíl od terorismu organizovaný zločin velmi dbá, aby jeho aktivity probíhaly skrytě, nepozorovaně, mimo jakoukoliv publicitu. Za ideální proto považuje stav, kdy se lidé podprahově, instinktivně bojí a místo násilí stačí použít jen výhrůžky.

K dosažení svého cíle, v podobě ekonomické či politické moci, zneužívá organizovaný zločin otevřenost demokratické společnosti. Jeho důležitým terčem jsou např. hospodářské a obchodní struktury, které napadá zakládáním zdánlivě legálních společností. Úsilí zabydlet se v ekonomické oblasti vydatně napomáhá početná síť spolupracujících subjektů, které za úplatu poskytují informační a vlivovou podporu.

¹⁷ BORNÍK, M. *Drogy – co bychom o nich měli vědět*. Tiskárna MV. Praha, 2001. s. 2

¹⁸ <http://www.bis.cz/organizovany.html>

Důležité postavení zaujímají tzv. kontaktéři, kteří disponují speciálními znalostmi a množstvím osobních vazeb. Využívání – nebo zneužívání – jsou i lobbisté, kteří působí v různých úrovních státní správy.

Neméně intenzivně se organizovaný zločin snaží infiltrovat do moci zákonodárné, výkonné a soudní. Usiluje o kontakty v parlamentech, ve státní správě i v místní samosprávě, kde vytvořením nadstandardních vazeb lze ovlivňovat řešení různých lokálních problémů. Za nejnebezpečnější lze považovat snahu organizovaného zločinu pronikat do policie a justice, a tak narušovat nebo zcela paralyzovat jejich fungování. A totéž platí o politice. Vedle logického zájmu o významné politiky se středem jeho pozornosti stávají i lidé, kteří politickou kariéru teprve začínají a mají perspektivu získat významné pozice. Ignorování a přehlížení snah organizovaného zločinu by proto mohlo vést i k proměně volné soutěže politických stran, jako jednoho ze základních principů fungující demokracie, v dokonale manipulovaný, zcela formální proces s předem dohodnutým výsledkem.

Zdrojem peněz, o které organizovaný zločin opírá svoji vládu ekonomické moci, jsou všechny nelegální aktivity, které přinášejí zisk: obchod s narkotiky, zbraněmi, starožitnostmi a drahými kovy, nelegální migrace, prostituce, vydírání, krádeže aut apod. Potírání všech těchto zjevných, viditelných kriminálních činů je úkolem policie. Bezpečnostní informační služba se snaží pronikat do nejvyšších zločineckých pater, kde kriminální delikty překrývá „čisté“ podnikání, nelegální peníze jsou ukládány do bank a vstupují do standardního podnikatelského prostředí. Úkolem BIS je tedy odhalovat cíle a záměry řídicích struktur organizovaného zločinu, ve správný čas a na správném místě jejich strategickou aktivitu zachytit, zaznamenávat a získané informace předávat orgánům činným v trestním řízení.

Organizovaný zločin hledá nové možnosti dalšího zvyšování svých zisků¹⁹. Ve vzrůstající míře se podílí na zneužívání moderních technologií, zejména internetu. Tyto aktivity již byly pozorovány také v České republice. V rámci celé Evropské unie dochází k rozsáhlému porušování autorských práv či padělání zboží. Organizovaný zločin vykazuje řadu styčných ploch a podobných rysů s terorismem. Zásadní rozdíl spočívá v tom, že pro organizovaný zločin je hlavním cílem dosahovat maximálního zisku s minimálním rizikem, zatímco pro terorismus jsou primárním motivem ideologické či politické pohnutky. Nicméně nelze podcenit rizika vyplývající

¹⁹ http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/koncepce-organ_zlocin.pdf

z možné spolupráce organizovaného zločinu s teroristickými organizacemi. Někteří teroristé jsou bývalí členové skupin organizovaného zločinu, kteří byli zrekrutováni teroristickými organizacemi. Vzájemná spolupráce by mohla být výhodná pro teroristické skupiny i pro organizovaný zločin. Organizovaný zločin by mohl poskytovat teroristickým skupinám servisní služby (např. pomoc při nelegální migraci), což by pro něj mohl být další výnosný zdroj financí.

3 PREVENCE SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝCH JEVŮ

3.1 Prevence vzniku sociálně-patologických jevů na SOU

Rodina a její role ve výchově a socializaci mládeže je nezastupitelná. Její základní funkce biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, kulturně socializační a emocionální, představují hlavní typy vlivů, které formují mládež. K vlivu rodinného prostředí přistupuje s přibývajícím věkem stále intenzivněji prostředí školy. Je zřejmé, že pokud dochází k narušování jednoty výchovy ve škole a v rodině, je negativně ovlivněna celková orientace mladé generace.

V České republice všechny střední školy realizují minimální preventivní program, který je zajišťován školními, okresními a krajskými metodiky prevence. Tento program pro SOU ukládá preventivní aktivity, které je nutné plnit na všech učilištích.

- Zajištění, aby v řádu SOU byl uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy, dále upravit v řádu školy potírání projevů rasismu a šikanování
- Odpovědnost za systematické vzdělávání školních metodiků prevence a dalších pedagogických pracovníků na úseku preventivní výchovy a v řešení problémových situací souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů
- Zavádění etické a právní výchovy, výchovy ke zdravému životnímu stylu do výuky předmětů, kde jich lze uplatnit
- Uplatňování různých forem a metod působení na jednotlivce na podporu rozvoje jejich osobnosti a sociálního chování
- Spolupráce s rodiči a osvětová činnost pro rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově mládeže
- Průběžné sledování konkrétních podmínek a situace na SOU z hlediska rizik výskytu sociálně patologických jevů a uplatňování různých forem a metod umožňujících včasné zachycení těchto jevů

Poskytování poradenských služeb školního metodika prevence můžeme rozdělit do tří skupin:

- Primární - zahrnuje vytváření a zabezpečování optimálních podmínek pro sociální, tělesný a duševní vývoj jedince (činnost volnočasových center, besedy o drogách na SOU...)
- Sekundární – zachycuje poruchu sociálního tělesného a duševního vývoje v počátečním stadiu, zajišťuje potřebná opatření pro ohroženého jedince a zabraňuje rozšíření negativního jevu mezi jiné jedince
- Terciární – má předcházet zhoršování stavu, recidivám, snižovat negativní důsledky sociálně-patologických jevů a je zacílena na jedince či skupiny, u nichž problém již existuje

Prevence sociálně-patologických jevů na SOU obecně, sleduje předcházení vzniku a šíření těchto jevů a co nejvíce eliminovat rizika jejich vzniku.

3.2 Systém prevence kriminality v České republice

K celkové úspěšnosti a účinnosti prevence vzniku sociálně-patologických jevů přispívá jasná a jednoznačná vládní politika, která je tvořena souhrnem preventivních činností, strategií, projektů, programů a opatření. Preventivní politika spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně-patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů.

Systém prevence v České republice tvoří pět pilířů.

- Resortní programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Resorty se ve svých programech mimo jiné zaměřují na zkvalitňování politiky týkající se kriminality mládeže.
- Programy nevládních a charitativních organizací, jejich činnost je do značné míry dotována z resortních a městských dotačních zdrojů.
- Analytické a preventivní aktivity Policie ČR a jejich podíl na přípravě preventivních programů měst, kdy novým trendem v České republice jsou postupně vznikající Preventivně informační skupiny Policie ČR, které poskytují občanům cílené poradenské a informační služby.
- Aktivity podnikatelských subjektů, jejich podíl na realizaci strategie prevence kriminality Republikového výboru pro prevenci kriminality je uskutečňován

prostřednictvím Poradního sboru Ministerstva vnitra ČR, v němž jsou tyto subjekty zastoupeny prostřednictvím svých vrcholných orgánů. Spolupráce s podnikatelskými subjekty se osvědčuje v popularizaci preventivních opatření ve veřejnosti, ve zkvalitnění spolupráce a při vzdělávání pracovníků - preventistů z řad Policie ČR, městských policí a manažerů preventivních programů měst.

- Preventivní programy realizované samosprávnými orgány měst. Republikový výbor pro prevenci kriminality odpovídá za tvorbu koncepce a metodiky těchto programů a rozdělování státních dotací určených na jejich rozvoj. Tento projekt se v České republice uskutečňuje pod názvem „Komplexní součinnostní program prevence kriminality na místní úrovni“.

Těchto pět pilířů zastřešuje a integruje Republikový výbor pro prevenci kriminality

3.3 Strategie prevence kriminality

Základním koncepčním materiálem preventivní politiky státu je „Strategie prevence kriminality na léta 2004-2007“. Jejím základním úkolem je omezování příležitostí k páčání trestných činů. Konkrétně se jedná o cílené aktivity orientované na identifikaci a nápravu slabých míst v legislativě, v organizaci práce institucí veřejné správy, Policie ČR, soukromých subjektů a dalších preventivních aktivit.

Těmi jsou zejména:

- Preventivní aktivity vycházejí z výsledů výzkumů a analýz bezpečnostní situace na národní i místní úrovni.
- Těžiště preventivních aktivit se přenáší na místní úroveň.
- Programy na místní úrovni respektují místní potřeby, přičemž se zavádějí tam, kde to situace vyžaduje.
- V preventivních programech se spojuje prvek profesionální a laický. Preventivní aktivity jsou koordinovány místními orgány.
- Mezi orgány centrálními a místními neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti.
- Centrální orgány poskytují místním orgánům zpravidla jen metodické vedení a informace.

- Na vytvoření lokálních preventivních programů úzce spolupracuje s místními orgány policie. Její činnost je obohacována o sociálně preventivní prvky a poradenské a informační služby občanům.
- Úspěšnost preventivních programů je podmíněna veřejnou podporou a informovaností.

3.4 Resortní programy prevence kriminality

Jednotlivé resortní programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti svých ministerstev, rozšiřují jejich běžné činnosti o preventivní prvky a přístupy k předcházení sociálně-patologickým jevům, ovlivňují tvorbu příslušné legislativy a zajišťují oblast prevence vzdělávání svých zaměstnanců. Na problematiku prevence kriminality mládeže a zkvalitňování rodinné politiky se zaměřují především následující resorty a meziresortní komise.

Ministerstvo vnitra

Program prevence kriminality se zaměřuje na mládež v několika oblastech. Přímo podporuje projekty občanských sdružení zabývajících se prevencí kriminality (linky důvěry pro mládež, krizové linky, střediska pomoci ohroženým dětem, odbor prevence kriminality vytvořil projekt včasné intervence na základě systémového přístupu k péči o mladistvé delikventy).

Hlavní úkoly Ministerstva vnitra v oblasti prevence kriminality mládeže jsou:

- jasně definovat cíle preventivních aktivit směřovaných na mládež a tyto cíle promítnout do práce všech složek policie, které tento druh prevence realizují
- v programech primární prevence se zaměřit na oblast zvyšování právního vědomí a informovanosti o každodenní práci policie
- klást důraz na práci s rizikovými skupinami dětí žijícími v rizikových lokalitách., významněji poukazovat na mládež 15-18 rokem se zaměřením na jejich odpovědnost za protiprávní činy
- zmapovat preventivní programy a metody používané Policií ČR a realizátory, kteří je poskytují, úspěšné programy zpřístupnit širokému okruhu poskytovatelů
- sladit používané programy s celostátními standardy primární prevence a poskytnout jejich realizátorům pomoc a podporu

- zvyšovat kompetence poskytovatelů preventivních programů zaměřených na děti a mládež

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V rámci resortního programu prevence trestné činnosti a dalších negativních jevů mezi mládeží se ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zaměřuje na školy a školská zařízení, kde jsou těmto poskytovány osvětové a metodické materiály a jsou zřizována Střediska výchovné péče v místech s vyšším výskytem sociálně patologických jevů.

Hlavní úkoly Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti prevence kriminality mládeže jsou:

- cíleně uplatňovat aktivity zaměřené na včasný začátek prevence
- vytvářet a podporovat nabídky volnočasových aktivit pro organizované i neorganizované děti a mládež se zaměřením na rizikové skupiny, národnostní menšiny a etnické skupiny
- realizovat systémová opatření a podporu programů zaměřených na prevenci násilí ve školách a školských zařízeních a to jak na úrovni pedagogických pracovníků, tak žáků a studentů
- podporovat neformální vzdělávání dětí a mládeže v oblasti zdravého životního stylu

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Ministerstvo se mimo jiné orientuje na sociální práci v oblasti práce s mladými lidmi ohroženými rizikovým prostředím nebo již vykazujícími znaky delikventního jednání. Je jednou z priorit tohoto resortu.

Hlavní úkoly Ministerstva práce a sociálních věcí v oblasti prevence kriminality mládeže jsou:

- zaměřit se na specifické oblasti prevence sociálně-patologických jevů,
- programy orientované na romské děti,
- finanční podpora projektů prostřednictvím dotací ze státního rozpočtu.

Ministerstvo spravedlnosti

Činnost ministerstva spravedlnosti se dotýká i prevence kriminality mládeže

Hlavní úkoly Ministerstva spravedlnosti v oblasti prevence kriminality mládeže jsou:

- v rámci činnosti probační a mediační služby věnovat metodologickou péči práci s mladistvými odsouzenými a drogově závislími
- zvýraznění aspektu prevence recidivy kriminálního chování, důraz je kladen zejména na zacházení s mladistvými a mladými, s drogově závislími vězni
- zaměřit se na výzkumnou činnost v resortu, zejména potřeby společnosti v oblasti trestní politiky, formy trestné činnosti představující významná sociální a bezpečnostní rizika pro stát, vývojové trendy kriminality a s ní souvisejících sociálně patologických jevů, problémy kriminality dětí a mládeže, možnosti a metody prevence, účinnost preventivních programů a postupů
- vyhodnocování způsobu a efektivity využívání prostředků preventivní práce v oblasti sociální prevence

3.5 Priority prevence kriminality

Priority prevence kriminality směřují do dvou oblastí. Do první lze zařadit priority v oblasti sociální a situační prevence a jejich vzájemné propojení zejména na místní úrovni a do druhé aktivity vedoucí ke zkvalitňování preventivního systému.

Priority v oblasti sociální:

- prevence kriminality mládeže, podpora projektů zaměřených na mládež, projekty primární prevence, volnočasové aktivity, osvěta
- prevence drogových závislostí
- prevence recidivy

Priority v oblasti zkvalitňování systému prevence:

- budování informačních systémů v oblasti prevence kriminality
- vzdělávání pracovníků zabývajících se prevencí kriminality
- racionální vynakládání finančních prostředků na preventivní aktivity, spolupráce na všech úrovních
- mezinárodní spolupráce v oblasti prevence kriminality
- podpory kriminologického výzkumu
- propagace prevence kriminality, medializace výsledků v oblasti prevence

4 ATUÁLNÍ STAV VÝSKYTU SOCIÁLNĚ – PATOLOGICKÝCH JEVŮ

4.1 Vývoj a trendy kriminality mládeže

Porovnání vývoje kriminality v České republice ve dvou po sobě následujících desetiletých obdobích, které poskytuje Ministerstvo vnitra:

- V letech 1979-1988 byl celkový počet evidovaných trestných činů mezi 100 000 až 120 000 ročně. Od roku 1989 do roku 1998 se zvýšil 3,5krát - od 120 000 trestných činů v roce 1989 po 426 000 trestných činů v roce 1998.
- V období 1979 -1988 bylo zjištěno celkem 1 153 286 trestných činů. V období 1989 -1998 bylo zjištěno 3 336 236 trestných činů, což je téměř trojnásobek.
- V letech 1979 -1988 bylo ročně vyšetřováno 65 000 až 80 000 osob. Na konci roku 1998 byl počet vyšetřovaných kolem 130 000 a od roku 1989 se počet vyšetřovaných osob stále zvyšoval.
- Za období 1979 -1988 bylo celkem vyšetřováno 748 115 osob. V období 1989 - 1998 bylo celkem vyšetřováno 1 005 697 osob.
- Za sledované období se výrazně změnila struktura kriminality. V letech 1979–1988 činil podíl násilné trestné činnosti na celkové kriminalitě 11,11% a majetkové trestné činnosti 43,72%. V období 1989–1998 byl podíl násilné trestné činnosti na celkové kriminalitě 5,94%, majetkové trestné činnosti pak 76,4%.
- Počet vyšetřovaných recidivistů od roku 1989 stoupá pozvolna - nárůst o 30%, obdobně je tomu i v letech 1979-1988.
- Počet vyšetřovaných prvopachatelů se však zvýšil téměř o 100%.

Na růst kriminality mladistvých má nesporně vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení žáků ve škole, naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami a kamarádi. V případech trestné činnosti dětí je třeba, aby zodpovědnost převzali rodiče. Obecně lze říci, že kriminalita mladistvých je silně medializována. Z médií neustále slyšíme o stoupající kriminalitě této kategorie osob, přitom statistické údaje z posledních let tyto informace potvrzují jen částečně.

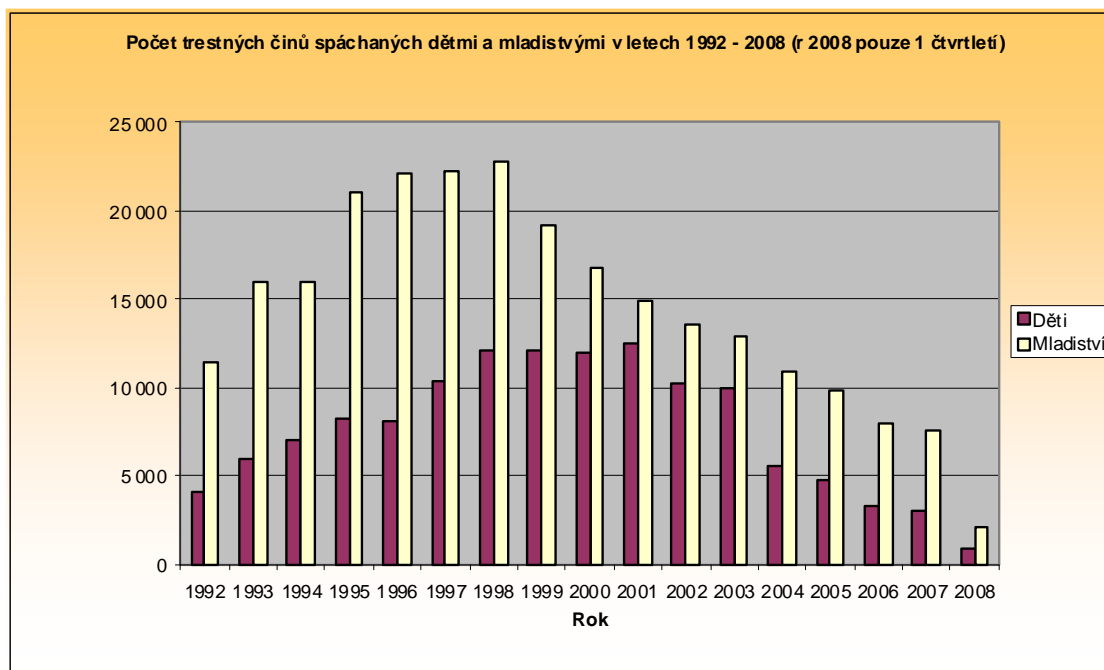
Podle policejních statistik se v České republice zvýšil počet registrovaných trestných činů za posledních dvacet let téměř čtyřnásobně. Ještě více zarážející byla skutečnost, že mezi pachateli všech druhů trestné činnosti byl dlouhodobě registrován zvyšující se podíl u mladistvých pachatelů.

V období let 1979 až 1988 byl podíl recidivistů mezi vyšetřovanými osobami 29,65 %, dětí 4,69 % a mladistvých 7,12 %. V průběhu let 1989 až 1998 byla struktura vyšetřovaných osob následující: podíl recidivistů mezi vyšetřovanými osobami byl 32,88 %, dětí 6,55 % a mladistvých 10,5 %. V roce 2008 byl podíl recidivistů mezi vyšetřovanými osobami 46 %, z toho děti 2,7% a mladiství 4,7%. Počet vyšetřovaných dětí kulminoval v roce 1996, děti 9 747 případů, mladiství 13 392. Pro rok 2008 představují děti 3 341 vyšetřovaných osob a mladiství 5 654.

Závažným jevem ve vývoji kriminality devadesátých let byl vzestup trestné činnosti dětí a mladistvých. Za posledních bezmála 20 let se zvýšil počet těchto vyšetřovaných mladistvých trojnásobně a dětí tři a půl násobně, od počátku roku 1993 vzrostl počet dětských pachatelů ve věku do 15 let o 160 % a mladistvých ve věku od 15–18 let o 100 %. Nejvyšší počet vyšetřovaných dětí a mladistvých, byl v těchto letech v roce 1996. V roce 1998 představovaly osoby mladší 18 let 17 % z celkového počtu vyšetřovaných osob. Z toho podíl dětí do 15 let byl 45 % a mladistvých 55%. V roce 2005 tvořily osoby mladší 18 let 7,4 % z celkového počtu vyšetřovaných, podíl dětí do 15 let činil 37 % a mladistvých 63%. Od roku 1996 do dneška můžeme zaznamenávat klesající tendenci u obou kategorií, což svědčí o přínosu, který se dostavil preventivním opatřením přijatým počátkem roku 1996.

Oproti roku 1999 klesl počet trestných činů spáchaných dětmi v roce 2000 o 2248, tj. o 18% a mladistvými o 1 143, tj. o 9,5%. Po pěti letech (srovnáno s rokem 2005) činil rozdíl 7 130 trestných činů spáchaných dětmi (o 69,7% méně) a mladistvými o 5 893 (o 43,6% méně). U dětí dochází od roku 1990 k pravidelnému nárůstu trestných činů až do roku 1997, kde se poprvé zastavil a počet trestných činů se snížil o 87 v roce 1998. V roce 1999 trestná činnost dětí opět vzrostla na 12 464 skutků, ale až do dneška má klesající tendenci. V roce 2008 tvoří počet trestných činů spáchaných dětmi 3 086 skutků. U mladistvých pachatelů můžeme pozorovat vzestupnou tendenci od roku 1990 do roku 1997, kde počet trestných činů klesl mezi roky 1996 (22 719) – 1997 (19 139) o 3 580, tj. o 15,8 %. Tento pokles zaznamenáváme až do dnes, kdy v roce 2008 se mladiství podíleli na celkové trestné činnosti 7 614 skutky.

Graf 1 - Trestné činy spáchané dětmi a mladistvými v ČR

Statistika Policie ČR – vnitřní síť Intranet (9)

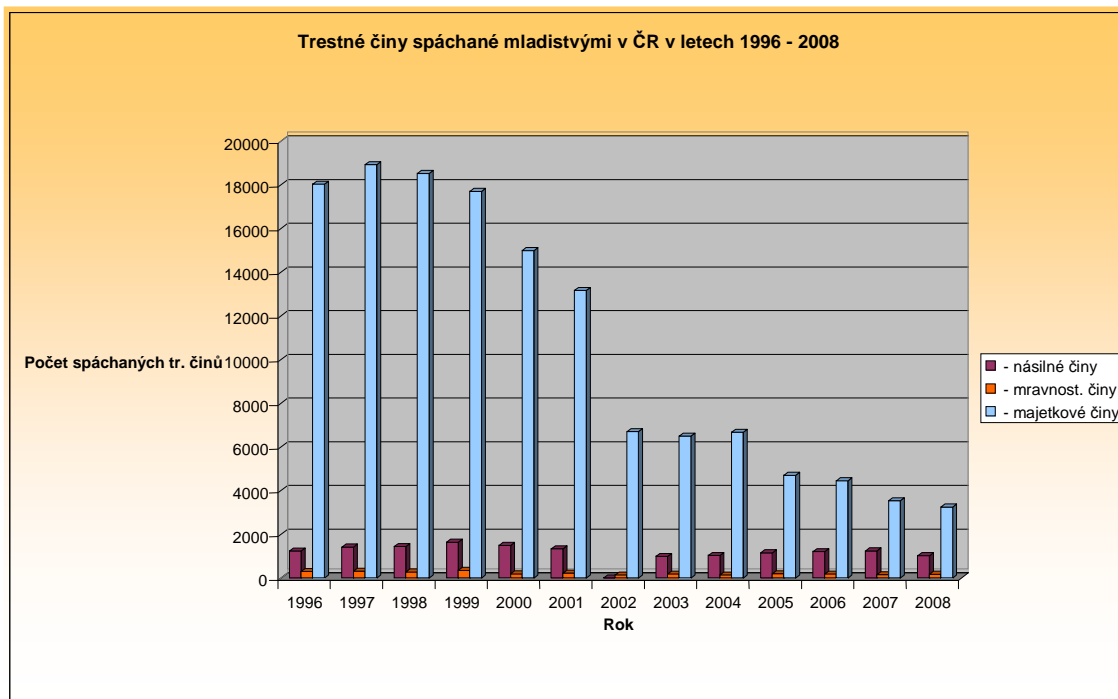
Zvýšený počet trestných činů (o 46%) spáchaných dětmi od roku 1993 do roku 1997, je dán především páchaním majetkových trestných činů, kde byl nárůst o 28,4%, dále násilnou kriminalitu s vzestupem o 140,4% a mravnostními trestnými činy s nárůstem 112,9%. U dětské kriminality se jednalo za uvedené období o nárůst ve všech druzích trestných činů. Zejména u dětí je alarmující fakt, že u násilných trestných činů se postupně v počtu blíží věkové skupině mladistvých.

Počet trestných činů spáchaných mladistvými se od roku 1993 do roku 1997 snížil o 9,2 %. Tento pokles pozorujeme především u mravnostních trestných činů o 35,7 %, majetkové kriminality o 16,9%, u vražd o 42,8% a hospodářské kriminality o 42 %. Nárůst se naopak projevil u násilných trestných činů, a to o 20,4 %.

Počet vyšetřovaných mladistvých je vyšší u krádeží prostých než u krádeží vloupáním. U mladistvých je počet vyšetřovaných osob za krádeže prosté dvojnásobný. Od roku 1993 se počet vyšetřovaných dětí za krádeže prosté zvýšil 3 – 3,5 krát a nejvyššího bodu dosáhl v roce 1998. Od toho roku neustále klesá. V kategorii mladistvých došlo k největšímu nárůstu v roce 1998 – 2,9 krát více než v roce 1993 – od toho roku taktéž klesá. Struktura skutků dětí a mladistvých, kterých se nejčastěji dopouštějí, je v majetkové trestné činnosti téměř totožná. Liší se pouze v oblasti krádeží

věcí z automobilů, těch se častěji dopouští děti a krádeží motorových vozidel, těch se naopak častěji dopouštějí mladiství.

Graf 2 - Porovnání některých trestných činů, které spáchali mladiství v ČR

Statistika Policie ČR – vnitřní síť Intranet (9)

V poslední době se můžeme mezi mladistvými setkat s přibývajícím počtem kriminality dívek do 18 let. Podle policejních statistik je vývoj trestné činnosti dívek velmi rozkolísaný. Od roku 1996 výrazně stoupl o 70%, poté zase klesl a opět stoupl. V letech 2002 – 2003 opět klesá. Největší podíl dívek na kriminalitě žen byl v roce 1996, činil 26,6%. Naopak nejmenší byl zaznamenán v roce 2002 (14,4%). Nejvíce trestných činů bylo spácháno v oblasti kapesních krádeží. Na těchto krádežích se ve značné míře podílely hlavně dívky do 15 let. Jejich podíl na kapesních krádežích žen (v roce 1996) tvořil třetinu a více. Od toho roku jejich počet klesá s výjimkou roku 2000, zatímco počet mladistvých děvčat zůstává přibližně stejný. V oblasti krádeží prostých se více podílejí dívky mladistvé než dívky do 15 let. V posledních letech klesl u dívek počet krádeží věcí z aut, což může nejspíš souviset se stále lepším zabezpečením, na které dívky „nemají“. Druhou nejvíce páchanou trestnou činností dívek je krádež vloupáním. Na této trestné činnosti žen se značně podílely mladé dívky, ty tvořily od třiceti tří do čtyřiceti pěti procent, přičemž dívek do 15 let bylo ještě více než dívek mladistvých.“

Na násilné trestné činnosti žen se mladé dívky podílejí od 9,5 % do 14,9 %. Zarážející je ovšem fakt, že na této činnosti roste podíl dívek do 15 let, zatímco mladistvých klesá. Trestná činnost dívek je často doprovázena nepřiměřeným násilím. Na těchto trestných činech se podílejí ve větší míře mladiství než děti.

Z dosud neukončených policejních statistik za rok 2008 jsem vybral pro porovnání s rokem 2007 některé druhy trestné činnosti mladistvých a je zjišťován větší nárůst trestných činů na úseku násilné, mravnostní a majetkové trestné činnosti, dále menší nárůst na úseku anonymních telefonátů, drog a sprejerství.

Tabulka č. 1–Porovnání vybraných trestných činů spáchaných dětmi a mladistvými v letech 2007 a 2008

	Do 14 let 2007	Do 14 let 2008	14- 17 let 2007	14-17 let 2008	Celkem 2007	Celkem 2008
vraždy	1	1	4	2	5	3
násilná činnost	544	581	990	1149	1534	1730
mravnostní	74	104	175	190	149	294
vloupání	642	683	1572	1722	2214	2405
krádeže prosté	1044	999	2333	2674	3377	3673
požáry, výbuchy	24	32	10	15	34	47
týrání zvířat	4	5	2	10	6	15
padělání listiny	1	0	10	9	11	9
falz peníze	5	13	38	45	43	58
propagace fašismu	6	0	13	9	19	9
hanobení rasy	2	0	5	9	7	9
Anonym	29	38	19	36	48	74
autonehody	13	10	105	56	118	66
ozbrojování	3	3	7	3	10	6
drogy	96	101	169	208	265	309
sprejerství	132	126	363	380	495	506
kapesní krádeže	445	337	325	424	770	761
poškození věcí	106	78	154	141	262	219

Statistika Policie ČR – vnitřní síť Intranet (9)

5 VÝZKUM SOCIÁLNĚ – PATOLOGICKÝCH JEVŮ U ŽÁKŮ SOU

5.1 Cíle výzkumu

Jako cíl své magisterské práce jsem si v úvodu své práce vytknula popsat nejčastější sociálně–patologické jevy vyskytující se u žáků SOU na území města Brna a provést analýzu druhů a příčin sociálně–patologických jevů, kterých se dopouštějí žáci SOU, jakož i poukázání na možnosti preventivního působení na žáky SOU. Cílem výzkumu je tedy zjistit zejména strukturu sociálně patologických jevů vyskytujících se u žáků SOU a dále způsoby možné prevence těchto sociálně–patologických jevů, jak ji vnímají žáci zmíněných SOU. Dílčím cílem výzkumu je také zmapovat a vyhodnotit možné rozdíly mezi strukturou a charakterem páchané trestné činnosti na posuzovaných SOU, jakož i možné důvody tohoto jevu. Jelikož by však tato posuzovaná problematika byla velmi široká a výsledky šetření by nebylo možno přiměřeně prezentovat v rozsahu magisterské práce, zvolila jsem si dále jako užší zaměření své práce zkoumání pouze problematiky šikany, trestné činnosti a drogové problematiky.

5.2 Metodologie výzkumu

Jako metoda sběru relevantních dat jsem zvolila dotazník. Dotazník je tvořen uzavřenými otázkami s cílem zjistit původ a strukturu sociálně–patologických jevů vyskytujících se mezi žáky SOU. Pro možnost vyjádření se, ze strany respondentů je na závěr zařazena jedna otázka otevřená. Průzkumný soubor bude určen jako nahodilý, a to ve dvou SOU na území města Brna, přičemž jedno SOU bylo integrované (s velkým počtem studentů) a druhé specializované (s menším počtem studentů). V každé SOU byl zvolen nahodilý průzkumný soubor v počtu 45 respondentů v posledních ročnících uvedených SOU. návratnost dotazníku byla v případě integrovaného SOU 45 žáků, v případě specializovaného SOU 38 žáků.

5.3 Výsledky průzkumu

Otázka 1: Jsi muž / žena ?

Tato otázka dotazníku byla vedena obecnou snahou postihnout strukturu žáků SOU, zda se jedná o muže či ženu. Průzkum však vzhledem k rozsahu a zaměření nebyl dále veden tím směrem, že by bylo vyhodnocováno, zda muži či ženy mají bližší vztah k některému druhu z výše jmenovaných sociálně–patologických jevů, které jsou předmětem našeho zájmu.

Tabulka 2 - Muž /žena

SOU odpovědi	muž		žena	
	počet	%	počet	%
integrované SOU	31	59,62	14	45,16
specializované SOU	21	40,38	17	54,84
C E L K E M	52	100,00	31	100,00

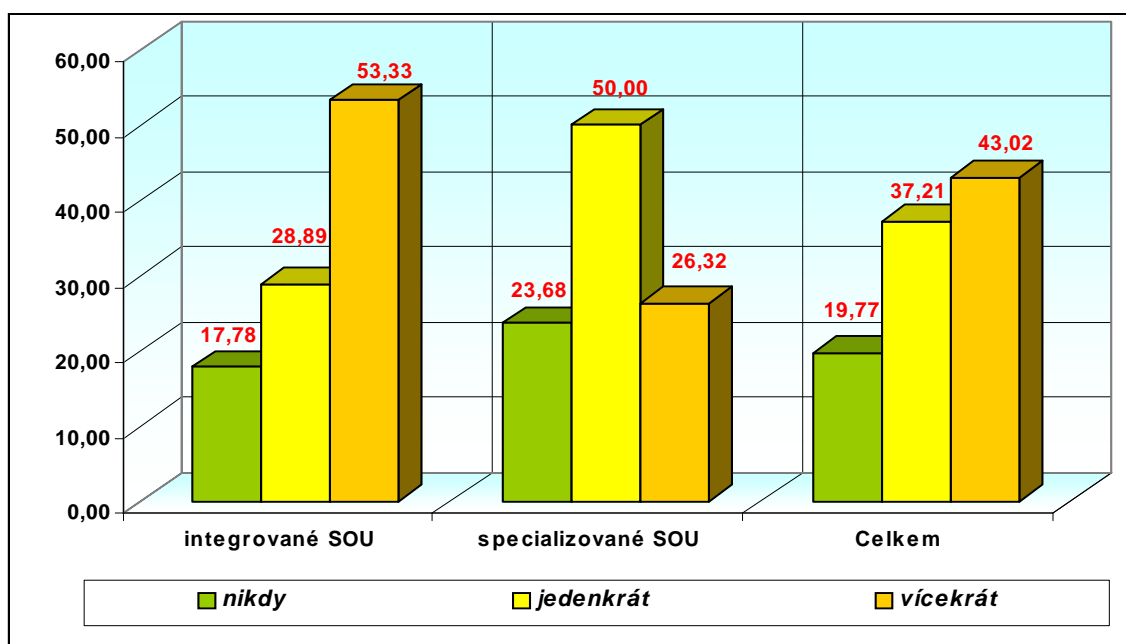
Otázka 2: V průběhu studia na zdejším SOU jsem se stal účastníkem projevů šikany k jiným studentům (případně jsi byl sám objektem šikany)?

Tato otázka dotazníku byla vedena snahou zjistit, zda a případně kolikrát se respondenti žáci SOU stali objekty, nebo účastníky šikany. Z průzkumu vyplývá, že nejvíc se svědky či aktéry šikany stali žáci SOU integrovaného, a to tak, že jen pětina jich nebyla svědky či aktéry šikany. U studentů specializovaného SOU byla situace obdobná s tím rozdílem, že počet žáků, kteří byli vícekrát svědky či aktéry šikany byl výrazně menší, než u žáků integrovaného SOU.

Tabulka 3 - Projevy šikany

SOU odpovědi	nikdy		jedenkrát		vícekrát	
	počet	%	počet	%	počet	%
integrované SOU	8	47,06	13	40,63	24	70,59
specializované SOU	9	52,94	19	59,38	10	29,41
CELKEM	17	100,00	32	100,00	34	100,00

Graf 3 - Projevy šikany

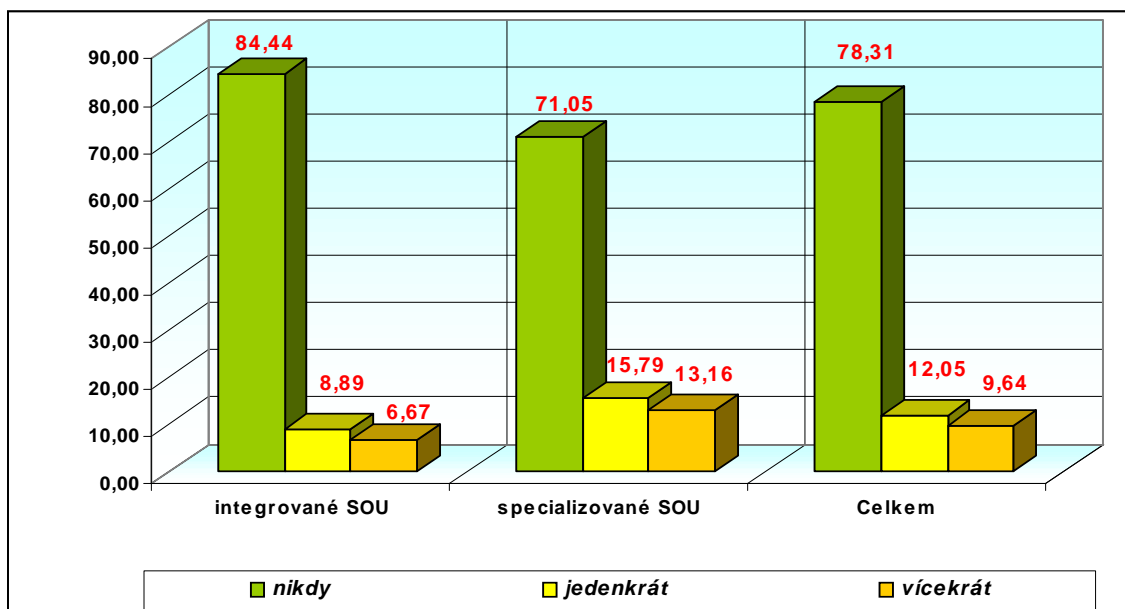
Otázka 3: Tento projev (projevy) šikany byl (byly) ze strany vedení SOU zjištěn a pachatelé identifikováni ?

Tato otázka dotazníku byla vedena snahou zjistit, zda byli pachatelé šikany, která se nějakým způsobem dotýkala respondentů žáků SOU zjištěni, popřípadě identifikováni, tedy zda mají žáci SOU pocit, že je šikana v zorném úhlu vedení SOU. Závěry zkoumání byly velmi nepříznivé, jelikož jen méně než 10% respondentů žáků SOU odpovědělo, že se projevy šikany podařilo zjistit a pachatel identifikovat, v ostatních případech respondenti odpověděli, že se jednou nebo vícekrát podařilo projevy šikany zjistit a pachatele identifikovat. Opět, stejně jako při minulé otázce, je situace u specializovaného SOU poněkud příznivější.

Tabulka 4 – Identifikace šikany na SOU

SOU	integrováné SOU		specializované SOU		Celkem	
	Počet	%	počet	%	počet	%
nikdy	38	84,44	27	71,05	65	78,31
jedenkrát	4	8,89	6	15,79	10	12,05
vícekrát	3	6,67	5	13,16	8	9,64
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 4 – Identifikace šikany na SOU

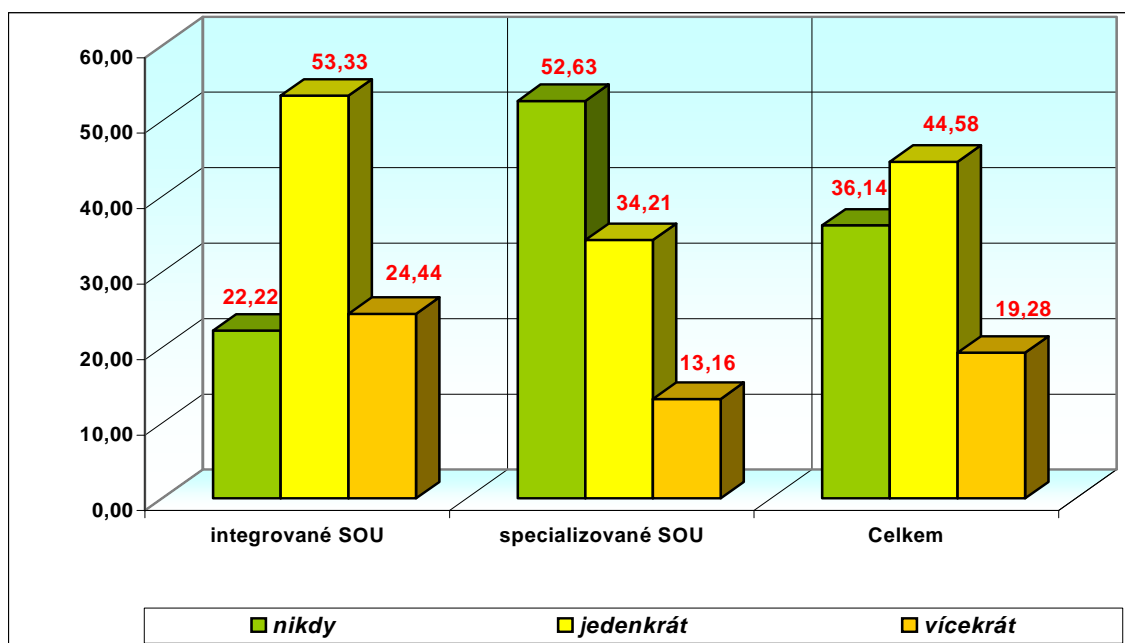
Otázka 4: V průběhu studia na zdejším SOU jsem se setkal se skutečností, že se některý ze spolužáků (v rámci třídy, nebo celého SOU) dopustil trestného činu ?

Tato otázka v dotazníku byla vedena snahou zjistit, jaká je míra páčání trestné činnosti mezi žáky sledovaných SOU. Situaci lze opět vidět jako poměrně nelichotivou, zejména v případě integrovaného SOU, kde pouze méně než jedna třetina respondentů odpověděla, že si není vědoma, že by se nějaký jejich spolužák dopustil nějakého trestného činu. V případě specializovaného SOU je situace opět poměrně příznivější. Předmětem tohoto průzkumu však nebylo zjišťovat strukturu této trestné činnosti.

Tabulka 5 – Spolužák se dopustil trestného činu

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
nikdy	10	22,22	20	52,63	30	36,14
jedenkrát	24	53,33	13	34,21	37	44,58
vícekrát	11	24,44	5	13,16	16	19,28
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 5 – Spolužák se dopustil trestného činu

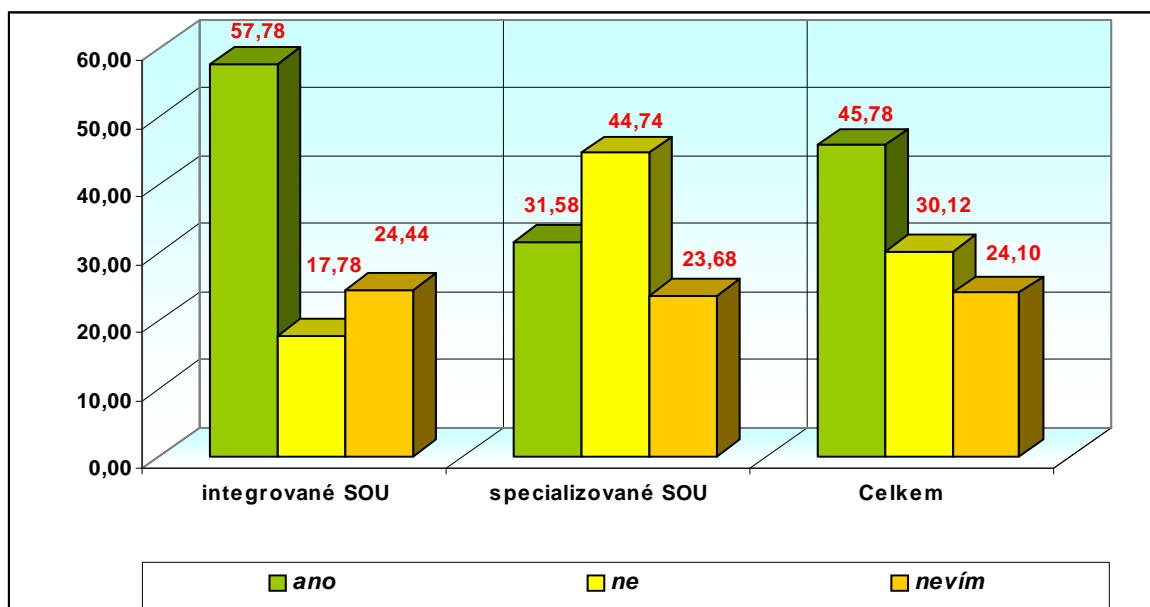
Otázka 5: Pachatel (pachatelé) této trestné činnosti byl dominantní a „vůdčí“ typ tvořící klima ve třídě (SOU)

Při odpovídání na tento dotaz měli respondenti zodpovědět, zda pachatel této trestné činnosti (ve smyslu předchozí otázky) byl dominantní osobou ve třídě, vrstevnické skupině, nebo v rámci celého SOU. Z odpovědí je patrné, že v rámci integrovaného SOU byli tito žáci -delikventi- většinou dominantní, zatímco v rámci specializovaného SOU se zjevně jednalo o delikty žáků nemajících v rámci kolektivu výraznější autoritu, kdy těchto dominantních „vůdčích“ typů byla jen cca třetina.

Tabulka 6 – Pachatel dominantní typ

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ano	26	57,78	12	31,58	38	45,78
ne	8	17,78	17	44,74	25	30,12
nevím	11	24,44	9	23,68	20	24,10
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 6 – Pachatel dominantní typ

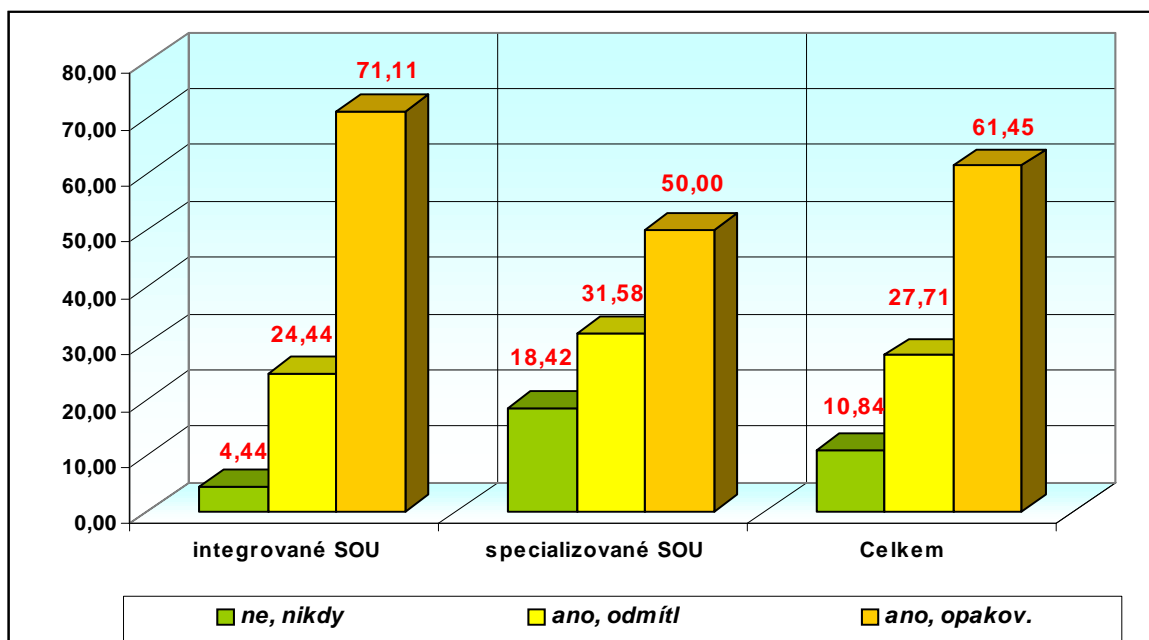
Otázka 6: V průběhu studia na zdejším SOU mi byla nabídnuta marihuana?

Tato otázka v dotazníku měla za cíl zjistit, v jaké míře jsou žáci SOU reálně ohroženi nabídkou marihuany ze strany dealerů, nebo spolužáků. Z odpovědí respondentů je zjevné, že drtivá většina se s nabídkou této drogy již setkala. Obzvláště markantní je situace v případě žáků integrovaného SOU, kde více než devět z desíti respondentů odpovědělo, že se s nabídkou již setkal, a to v nejednom případě. Tato nelichotivá situace však odpovídá oficiálním odhadům orgánů policie zabývajících se prevencí drogové kriminality.

Tabulka 7 – Nabídnutí marihuany

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	2	4,44	7	18,42	9	10,84
ano, odmítl	11	24,44	12	31,58	23	27,71
ano, opakov.	32	71,11	19	50,00	51	61,45
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 7 – Nabídnutí marihuany

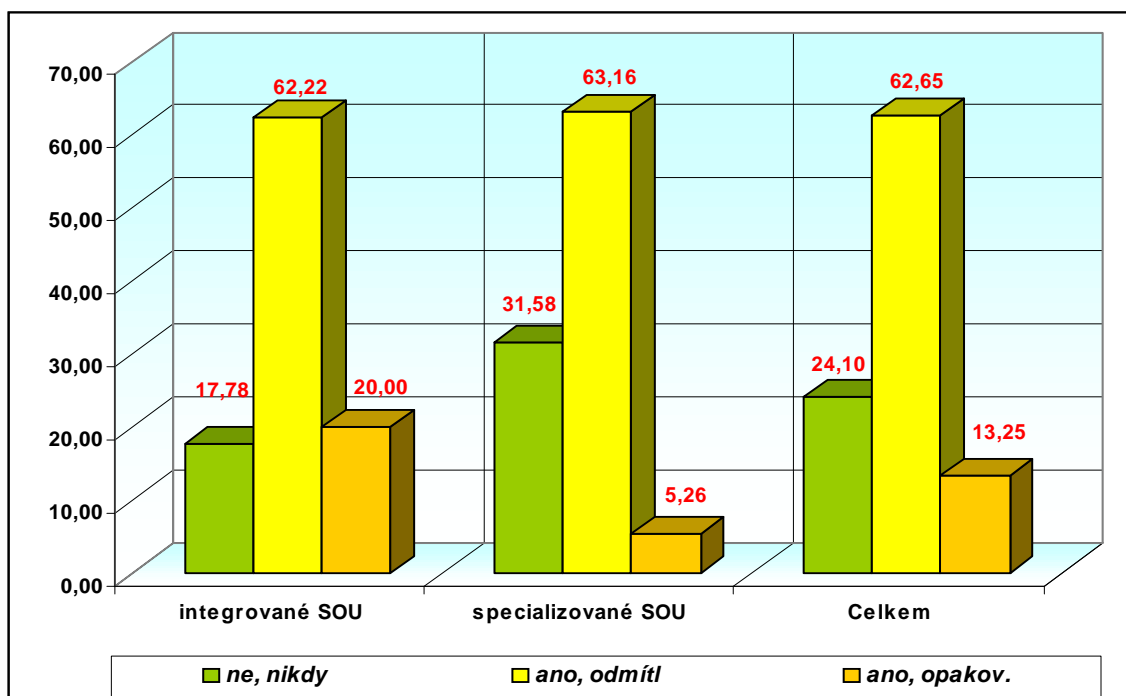
Otázka 7: V průběhu studia na zdejších SOU mi byla nabídnuta jiná „tvrdá“ droga?

Tato otázka v dotazníku měla za cíl zjistit, v jaké míře jsou žáci SOU reálně ohroženi nabídkou nějaké „tvrdé“ drogy. V dotazníku nebyla tato droga blíže definována a bylo ponecháno na znalostech a rozlišení jednotlivých respondentů, co si pod tímto termínem představují. Z odpovědí respondentů je zjevné, že většina z respondentů se s touto nabídkou již setkala. Mírně optimistické zjištění je, že většina z nich tuto nabídku odmítla. Opět je situace vážnější u žáků integrovaného SOU.

Tabulka 8 – Nabídnutí tvrdé drogy

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	8	17,78	12	31,58	20	24,10
ano, odmítl	28	62,22	24	63,16	52	62,65
ano, opakov.	9	20,00	2	5,26	11	13,25
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 8- Nabídnutí tvrdé drogy

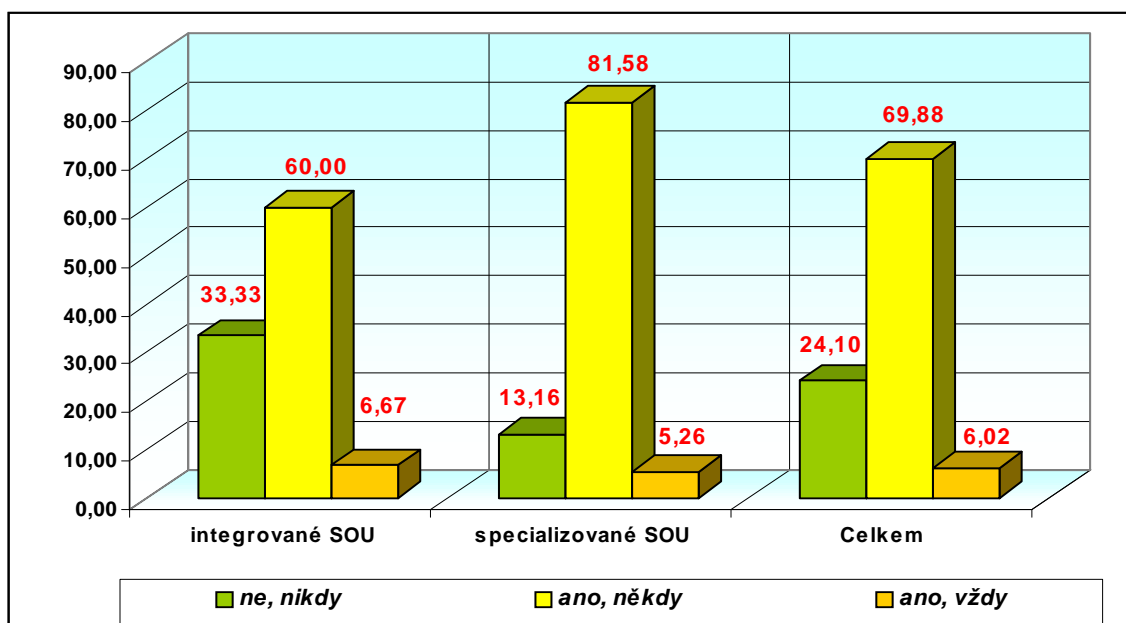
Otázka 8: Vedení SOU reagovalo na výše uvedené zjištěné projevy sociálně–patologických jevů?

Při odpovídání na tento dotaz měli respondenti vyjádřit, zda a jak často se vedení školy vypořádalo s existencí nějakého sociálně–patologického jevu. Ani v této otázce není definován pojem sociálně–patologický jev. Z odpovědí respondentů je patrné, že situace není zdaleka odpovídající existenci výchovných poradců, kteří by výskyt sociálně patologických jevů ve škole identifikovat, vyhledávat a iniciovat řešení. Obzvláště zarážející je situace v integrovaném SOU, kde třetina respondentů odpověděla, že vedení SOU po zjištění některého sociálně – patologického jevu nijak nereagovalo.

Tabulka 9 – Reakce vedení SOU

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	15	33,33	5	13,16	20	24,10
ano, někdy	27	60,00	31	81,58	58	69,88
ano, vždy	3	6,67	2	5,26	5	6,02
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 9 – Reakce vedení SOU

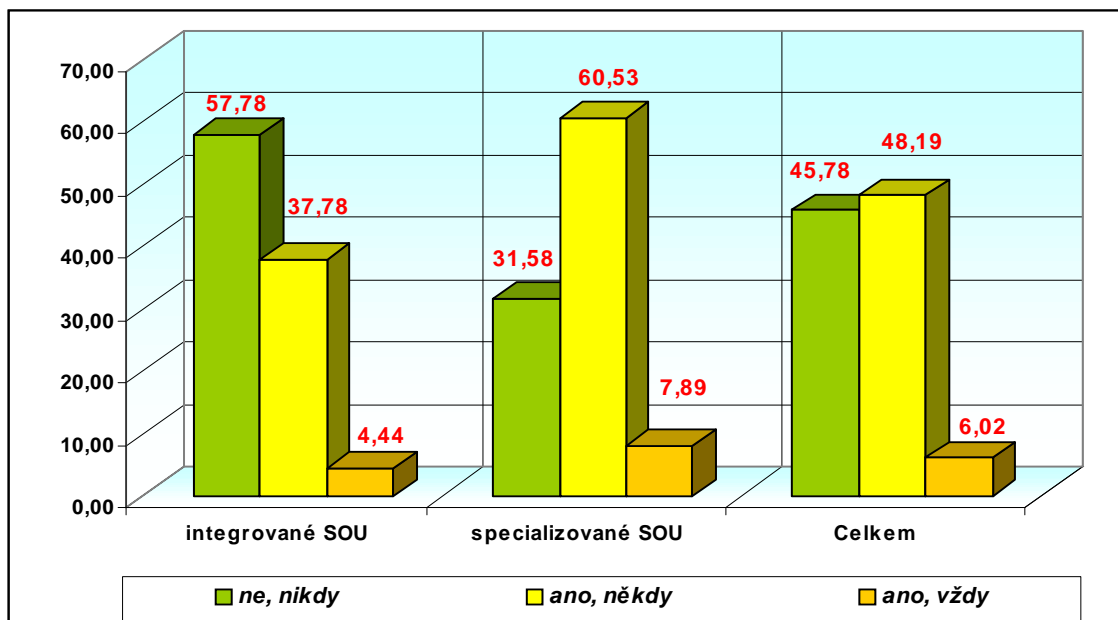
Otázka 9: O zjištěných sociálně–patologických jevech na zdejších SOU byli informováni rodiče?

Při odpovědích na tuto otázku měli respondenti vyjádřit povědomí o tom, zda byli o zjištěných sociálně–patologických jevech informováni rodiče. Odpovědi na tuto otázku však mohly být ovlivněny skutečností, že někteří studenti nejvyšších ročníků byli v době deliktu již plnoletí, a proto jejich rodiče nemuseli být informováni. Přes tuto skutečnost je velmi zarážející je skutečnost, že více než dvě třetiny studentů integrovaného SOU odpověděly, že rodiče nebyli informováni vůbec, což nesevřdí o dobré úrovni spolupráce školy a rodiny.

Tabulka 10 – Informace rodičům

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	26	57,78	12	31,58	38	45,78
ano, někdy	17	37,78	23	60,53	40	48,19
ano, vždy	2	4,44	3	7,89	5	6,02
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 10 – Informace rodičům

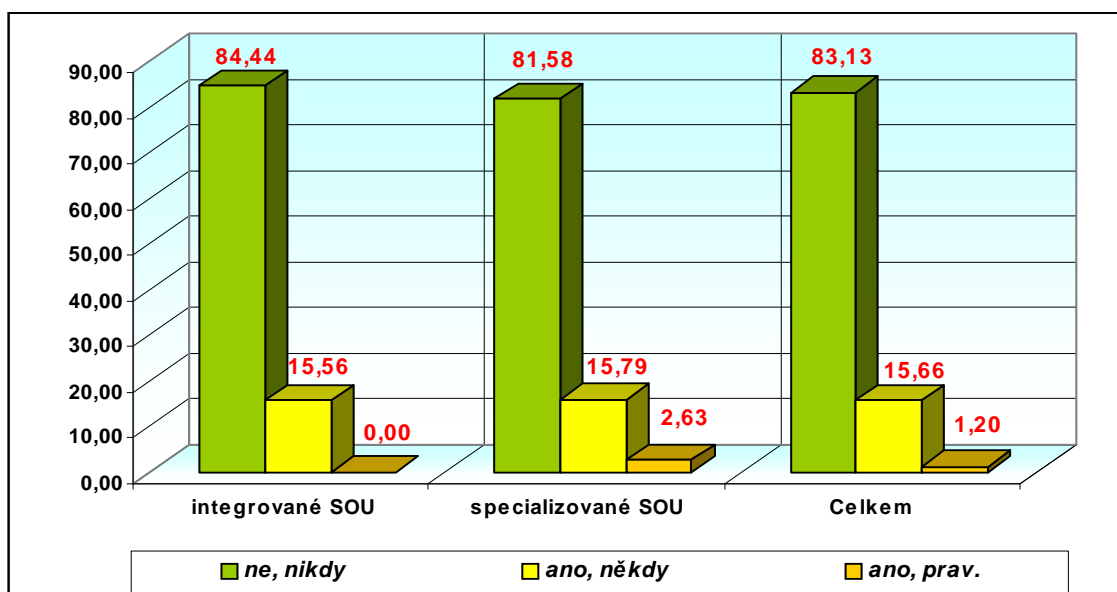
Otázka 10: Moji rodiče se zajímají o to, zda se na zdejším SOU často vyskytuje nějaký sociálně–patologických jev

Při zodpovídání této otázky měli respondenti žáci SOU odpovědět, zda se jejich rodiče aktivně zajímají, zda se na škole, kterou navštěvuje jejich dítě nevyskytuje nějaký sociálně–patologický jev. Výsledky tohoto zjišťování nejsou vůbec příznivé. Lze říci, že drtivá většina rodičů nejeví o tuto problematiku žádný zájem. Opět lze též prohlásit, že rodiče žáků integrovaného SOU jsou v této oblasti pasivnější, než rodiče žáků specializovaného SOU.

Tabulka 11 - Zájem rodičů o sociálně-patologické jevy

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	38	84,44	31	81,58	69	83,13
ano, někdy	7	15,56	6	15,79	13	15,66
ano, prav.	0	0,00	1	2,63	1	1,20
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 11 – Zájem rodičů o sociálně patologické jevy

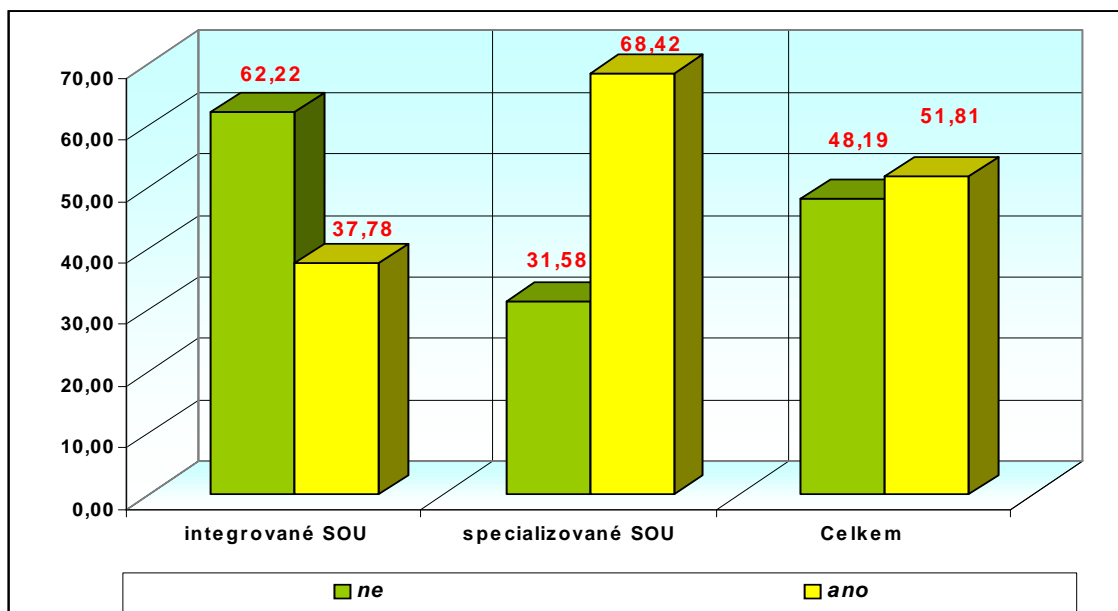
Otázka 11: V případě, že bych byl svědkem nějakého sociálně–patologického jevu v prostorách zdejšího SOU, vím na koho se obrátit se žádostí o pomoc?

Tato otázka měla za cíl zjistit, zda respondenti vědí, na koho se ve škole obrátit při výskytu sociálně–patologického jevu. Tato otázka však nesměřovala k jejich případné aktivitě ve směru zjišťování a ohlášení výskytu sociálně–patologických jevů. Z odpovědí je patrné, že více než dvě třetiny žáků integrovaného SOU nezná osobu, na kterou se mohou obrátit, což zřejmě svědčí o formálnosti v činnosti výchovného poradce. V této souvislosti se lze obecně domnívat, že tato skutečnost má souvislost s vyšším výskytem sociálně–patologických jevů právě na integrovaném SOU.

Tabulka 12 – Vím na koho se obrátit

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne	28	62,22	12	31,58	40	48,19
ano	17	37,78	26	68,42	43	51,81
C E L K E M	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 12 – Vím na koho se obrátit

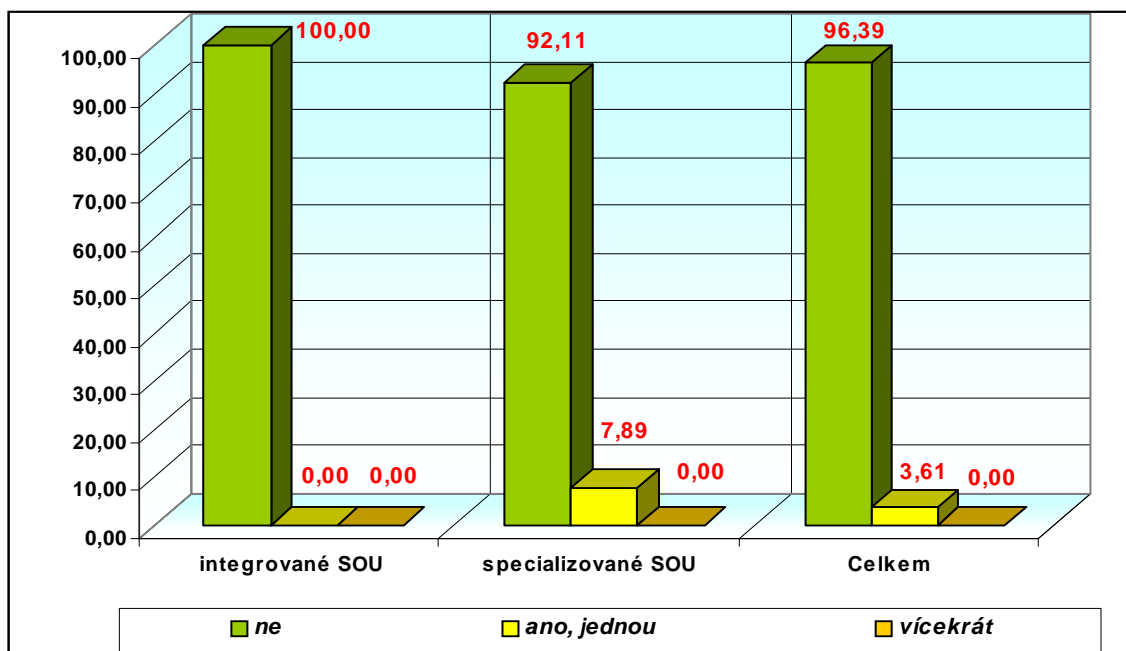
Otázka 12: Byl jsem někdy nápomocen při identifikaci, řešení, nebo zamezení výskytu sociálně–patologického jevu v prostorách zdejšího SOU?

Při odpovědi na tuto otázku měli respondenti vyjádřit, jaký je jejich vnitřní vztah k identifikaci, oznámení, nebo zamezení výskytu sociálně–patologických jevů. Ve světle předchozích odpovědí evidujících výskyt sociálně–patologických jevů na SOU nutno s velkým politováním zkonstatovat, že prakticky všichni studenti SOU byli v této oblasti pasivní. Výjimkou snad je ojedinělý projev aktivity ze strany tří studentů specializovaného SOU.

Tabulka 13 – Pomoc při identifikaci sociálně-patologického jevu

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne	45	100,00	35	92,11	80	96,39
ano, jednou	0	0,00	3	7,89	3	3,61
vícekrát	0	0,00	0	0,00	0	0,00
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 13 – Pomoc při identifikace sociálně-patologického jevu

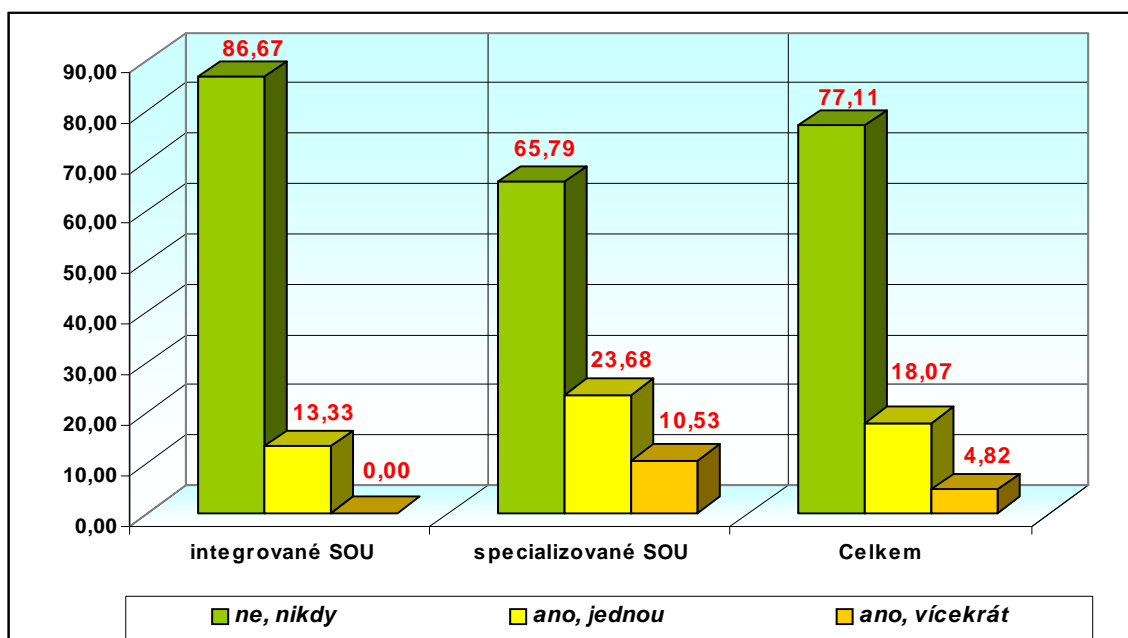
Otázka 13: Škola uspořádala nebo zprostředkovala přednášku nebo seminář o výskytu nějakého sociálně–patologického jevu ve společnosti nebo o jeho výskytu přímo na zdejším SOU?

Tato otázka měla za cíl zjistit, zda a případně zda vícekrát byla na příslušném SOU uspořádána nějaká akce v rámci prevence výskytu sociálně–patologických jevů. Z výzkumu je patrné, že zejména na integrovaném SOU je situace velmi nepříznivá, což by opět mohlo napovídat praktické nečinnosti výchovného poradce, nebo fatálního nezájmu ze strany vedení SOU o prevenci sociálně–patologických jevů.

Tabulka 14 – Přednášky ve škole o sociálně-patologických jevech

SOU	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne, nikdy	39	86,67	25	65,79	64	77,11
ano, jednou	6	13,33	9	23,68	15	18,07
ano, vícekrát	0	0,00	4	10,53	4	4,82
CELKEM	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Graf 14 – Přednášky ve škole o sociálně patologických jevech

Otázka 14: Domníváš se, že tato přednáška měla preventivní účinek ve smyslu informování o daném jevu?

Tato otázka měla za cíl zjistit subjektivní pocit studentů o prospěšnosti a preventivním účinku přednášky popřípadě semináře o výskytu nějakého sociálně–patologického jevu ve společnosti nebo o jeho výskytu přímo na SOU. Z výsledků šetření je patrné, že se prakticky všichni studenti (s výjimkou dvou respondentů ze specializovaného SOU) domnívají, že forma přednášky popřípadě semináře není vhodnou formou preventivního působení před sociálně–patologickými jevy a tato činnost nemá faktický preventivní efekt.

Tabulka 15 – Prevence informovanosti

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne	45	100,00	36	94,74	81	97,59
ano	0	0,00	2	5,26	2	2,41
C E L K E M	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Otázka 15: Domníváš se, že tato přednáška měla preventivní dopad na výskyt sociálně–patologických jevů na zdejším SOU

Tato otázka měla za cíl zjistit, zda se respondenti domnívají, že uvedené přednášky popřípadě semináře měly nějaký vliv na vznik sociálně–patologických jevů v prostorách SOU. Z uvedených zjištění vyplývá, že až na jedinou výjimku na specializovaném SOU byli studenti toho názoru, že tyto preventivní aktivity neměly žádný vliv na výskyt sociálně–patologických jevů. Tento výsledek není povzbudivý zejména v tom směru, že aktuální preventivní aktivity posuzují studenti subjektivně jako neúčinné a tedy zbytečné.

Tabulka 16 – Preventivní dopad na výskyt sociálně–patologického jevu

SOU odpovědi	integrované SOU		specializované SOU		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
ne	45	100,00	37	97,37	82	98,80
ano	0	0,00	1	2,63	1	1,20
C E L K E M	45	100,00	38	100,00	83	100,00

Otázka 16: Uved'te slovně cokoli, co k dané problematice chcete poznamenat:

Tato otázka byla v dotazníku jako jediná formulována jako otevřená s tím, že měla umožnit studentovi vyjádřit jakýkoli názor na uvedenou problematiku. Nutno zkonstatovat, že (pokud nepočítáme nevhodné, nemístné či vulgární poznámky) se studenti vyjádřili pouze v šesti případech, a to pouze na specializovaném SOU. Tato vyjádření lze shrnout tak, že studenti v pěti případech vyjádřili vůli po zřízení „schránky důvěry“ (je s podivem, že doposud nebyla zřízena), třikrát navrhovali monitorování některých prostor školy videokamerami a v jednom případě byl návrh směřován k zintenzivnění zájmu třídních učitelů o dění ve své třídě.

V ostatních případech se studenti buď nevyjádřili vůbec, nebo (jak bylo zmíněno výše) byly jejich připomínky nevhodné, nemístné či vulgární. I tato informace je cenná v tom smyslu, že studenti buď nedůvěřují podobným dotazníkovým akcím, nebo nejeví o sociálně–patologické jevy vyskytující se na půdě jejich SOU opravdový aktivní zájem.

5.4 Interpretace výsledků průzkumu

Průzkum byl prováděn na dvou SOU v Brně, a to na integrovaném SOU, kde je počet studentů vyšší a i struktura vyučovaných oborů je různorodá a na specializovaném SOU, kde je menší počet studentů a jedná se o SOU, kde se vyučují pouze dva příbuzné obory. Na integrovaném SOU je podmínku ke studiu pouze stanovený průměr známek z posledního ročníku ZŠ, na specializovaném SOU je mimo stanoveného průměru známek z posledního ročníku ZŠ (poněkud přísnější než na integrovaném SOU) i odborný test a test všeobecných znalostí. Již vstupní podmínky ke studiu na uvedených SOU jsou různé, a tedy lze důvodně předpokládat, že jsou různé i intelektové předpoklady žáků na uvedených SOU. Lze také usuzovat, že tento předpoklad má vliv na vztah žáků těchto SOU k drogové problematice, k míře odpovědnosti za deliktní jednání i k jejich zájmu o jejich osobní a profesní rozvoj. Ze závěrů průzkumu je také patrné, že i rodiče žáků specializovaného SOU mají větší zájem o působení svých dětí na SOU, než tomu je u rodičů žáků integrovaného SOU.

5.5 Shrnutí výsledků průzkumu a doporučení pro pedagogickou praxi

Jako výsledek průzkumu lze prohlásit, že žáci specializovaného SOU jsou méně ohroženi výskytem sociálně–patologických jevů, a to z několika důvodů. První důvod je ten, že sami žáci mají zájem o zjišťování výskytu sociálně–patologických jevů ve škole, v některých případech dokonce i sami aktivně vystupují při prevenci jejich výskytu, resp. při jejich odhalování. Dalším důvodem je zjevně i aktivnější role rodiny při prevenci těchto jevů a v neposlední řadě je důvodem i ta skutečnost, že na specializovaném SOU zjevně aktivně působí výchovný poradce i samo vedení školy. Dalším důvodem bude i skutečnost, že na specializovaném SOU je méně studentů, a tedy se jedná o societu, která je zřejmě sice uzavřenější, ale není zde možno počítat s prvkem anonymity a lhostejnosti.

Rozdíl mezi specializovaným s integrovaným SOU je tedy zřejmý. Žáci specializovaného SOU jsou díky výše uvedeným skutečnostem zjevně méně ohroženi sociálně–patologickými jevy než žáci integrovaného SOU. Jak bylo výše uvedeno a jak je patrné ze závěrů průzkumu, roli na tomto mají jak endogenní, tak exogenní faktory. Tedy jak faktory dané (zřejmě vyšší intelekt studentů) tak faktory charakteru prostředí (množství studentů ve škole, vyšší anonymity, poměrně menší zájem rodičů, menší aktivita výchovného poradce a vedení školy).

5.6 Doporučení pro pedagogickou praxi

Z provedeného průzkumu a výše uvedených závěrů lze zkonstatovat, že vhodnou prevencí výskytu sociálně–patologických jevů u žáků SOU je jak posilování jejich znalostí o sociálně–patologických jevech ze strany výchovného poradce, tak důsledný postih pachatelů sociálně–patologických jevů. V neposlední řadě je nutno zdůraznit, že nezastupitelným preventivním faktorem je i spolupráce školy a rodiny a povzbuzování aktivity žáků při zjišťování výskytu a řešení sociálně–patologických jevů.

Jako další poznatek je nutno uvést skutečnost, že preventivní aktivity ve smyslu přednášek a besed je nutno upravit tak, aby byly žáky přijímány pozitivně a aby tyto aktivity měly svůj faktický preventivní účinek. Jako jedna z možností se může jevit návštěva streetworkera, léčeného narkomana, popř. využít jiné formy komunikace, které by umožňovaly lepší předání informací a poznatků z oblasti prevence sociálně–

patologických jevů neformálními vazbami mezi vrstevníky apod. Bez zajímavosti není také možnost obohacení přednášek a besed např. o návštěvu protialkoholní záchytné stanice, výchovného či diagnostického ústavu, popřípadě doplnění besed o atraktivnější témata, která podporují zdravý životní styl, asertivní způsoby komunikace, zvládání konfliktních situací, či alternativ k trávení volného času.

ZÁVĚR

Na kriminalitu mladistvých má nesporně vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení žáků ve škole, naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, kamarádi, media. V případech trestné činnosti dětí je třeba volat k zodpovědnosti zejména rodiče, obecně je nutné zaměřit komplexní prevenci na tento problém. Kriminalita mladistvých se vyvíjí v souladu s kriminalitou celé společnosti.

Jelikož kriminalita mládeže je silně ovlivňována mnoha rizikovými faktory, je nutné posílit všechny prvky vedení a výchovy na všech stupních společnosti. Je důležité, aby se ujasnily nedostatky v postupech, vypracovaly nebo upravily existující koncepce a odstranily nevhodné a laické názory v boji s tímto negativním jevem. Často je příčina nebo počátek delikventního jednání mladistvého pachatele „zakořeněna“ již v patologickém chování v době nezletilosti a v nedostatečném řešení tohoto jevu. Mládež snáze podléhá rizikovým vlivům, vůči kterým je dospělá populace odolnější. Mám tím na mysli zejména problematiku užívání drog, změny a oslabení významu funkce rodiny a posílení vlivu sociálního prostředí. Rovněž změna výchovného systému a jeho přizpůsobení se tržnímu hospodářství klade větší nároky na rodiče v péči a výchově dětí a jejich spolupráci se školou. Rodiče, kteří se svým dětem z různých důvodů nevěnují dostatečně a disfunkční rodiny, pak tvoří příznivé prostředí pro potencionálního pachatele. To vše ještě umocňuje současná hodnotová orientace společnosti na majetek, bohatství a opomíjení významu duchovních hodnot.

Cílem teoretické části této magisterské práce bylo na jedné straně shromáždit dostupné informace o vývoji a trendech trestné činnosti zejména mladistvých od roku 1993 do 2006-8, na druhé straně vybrat a popsat nejčastější sociálně patologické jevy vyskytující se u mladistvých, tedy také studentech SOU. Poukázala jsem též na význam rodinného prostředí, které je dle mého názoru hlavním faktorem ovlivňujícím život dítěte.

Cílem empirické části magisterské práce bylo popsat strukturu a charakter nejčastějších sociálně–patologických jevů vyskytujících se u žáků dvou vybraných SOU v městě Brně, konkrétně jednoho integrovaného SOU a jednoho specializovaného SOU. Cílem bylo i provést analýzu druhů a příčin sociálně–patologických jevů, jakož i poukázání na způsoby a možnosti preventivního působení a způsoby řešení těchto jevů, jakož i míru spolupráce s rodiči žáků SOU.

Závěrem je možno zkonstatovat, že přínos mojí magisterské práce lze spatřovat zejména ve shromáždění informací v teoretické části práce, které pojednávají o charakteristice trestné činnosti mládeže jako sociálně–patologickém jevu současnosti, příčinách a možnostech prevence sociálně–patologických jevů a nejčastějších sociálně–patologických jevech vyskytujících se u současné mládeže v ČR. Přínos empirické části mé práce spočívá ve shromáždění názorů a postřehů studentů dvou SOU na území města Brna na příčiny a možné způsoby řešení sociálně–patologických jevů vyskytujících se na uvedených SOU. Tyto informace mohou sloužit jako zdroj informací a zpětná vazba pro vedení těchto škol, jakož i jejich zřizovatelů v organizaci prevence sociálně–patologických jevů.

Sociálně–patologické jevy u mládeže jsou fenoménem současné doby, které nabývají rozsahu, kterému je nutno čelit s odbornou péčí a vědeckými metodami. Mým cílem bylo svým dílem přispět ke shromáždění informací a poznatků, které by přispěly k řešení tohoto fenoménu postmoderní doby.

Resumé

Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže jsou fenomén, na který má nemalý vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení žáků ve škole, naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, kamarádi, media. V případech trestné činnosti dětí a mládeže je třeba volat k zodpovědnosti zejména rodiče, obecně je nutné zaměřit komplexní prevenci na tento problém. Kriminalita mladistvých se vyvíjí v souladu s kriminalitou celé společnosti. Proto jsem se rozhodla pro vypracování diplomové práce na toto téma.

Předložená diplomová práce pojednává o problematice výskytu a prevence sociálně-patologických jevů u mládeže a snížení rizika jejich vzniku. Cílem mé diplomové práce je popsat nejčastější sociálně-patologické jevy vyskytující se u dospívající mládeže, zejména těch, které jsou charakteru přestupků či trestných činů. Specifickým cílem diplomové práce je pak provést analýzu těchto jevů, jejich druhů, příčin a současně poukázat na možnosti prevence.

Specifickým cílem mé diplomové práce je v teoretické části shromáždit dostupné informace o vývoji a trendech sociálně – patologických jevů, zejména kriminalitě dětí a mládeže, v praktické části pak popsat nejčastější sociálně patologické jevy vyskytující se u mladistvých, tedy také studentech Středních odborných učilišť. Poukázala jsem též na význam rodinného prostředí, které je dle mého názoru hlavním faktorem ovlivňujícím život dítěte.

Přínos mé magisterské práce lze spatřovat zejména ve shromáždění informací v teoretické části práce, které pojednávají o charakteristice trestné činnosti mládeže jako sociálně-patologickém jevu současnosti, příčinách a možnostech prevence sociálně-patologických jevů a nejčastějších sociálně-patologických jevech vyskytujících se u současné mládeže v ČR. Přínos empirické části mé práce spočívá ve shromáždění názorů a postřehů studentů dvou SOU na území města Brna na příčiny a možné způsoby řešení sociálně-patologických jevů vyskytujících se na uvedených SOU. Tyto informace pak mohou sloužit jako zdroj informací a zpětná vazba pro vedení těchto škol, jakož i jejich zřizovatelů v organizaci prevence sociálně-patologických jevů.

Anotace

Předložená diplomová práce pojednává o problematice výskytu a prevence sociálně-patologických jevů u mládeže a snížení rizika jejich vzniku. Cílem diplomové práce je popsat nejčastější sociálně-patologické jevy vyskytující se u dospívající mládeže, zejména těch, které jsou charakteru přestupků či trestných činů. Specifickým cílem diplomové práce je pak provést analýzu těchto jevů, jejich druhů, příčin a současně poukázat na možnosti prevence.

Klíčová slova

Kriminalita mládeže, Mládež, Prevence sociálně-patologických jevů, Přestupek, Sociálně-patologický jev, Trestný čin

Annotation

This submitted final thesis deals with the problem of socio-pathological phenomena occurring in youth and their prevention and possible reduction. The objective of this final thesis is to describe the most frequently occurring youth-related socio-pathological phenomena, especially those with the character of offences or criminal offences. A more specific objective of this final thesis is to carry out an analysis of these phenomena, their types and causes and at the same time to outline their possible prevention.

Key words

Youth crime, Youth, Prevention of socio-pathological phenomena, Offence, Socio-pathological phenomena, Criminal offence

Seznam použité literatury

1. AUGER, M., T. – BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005.
2. BORNÍK, M. *Drogy – co bychom o nich měli vědět*. Tiskárna MV. Praha, 2001.
3. CAMPBELL, R. *Hledám svou cestu*. Praha: Návrat, 1993, 122s., ISBN 80-85495-22-8.
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Doživotí*. Praha: In: Kriminologický sborník 1/2005.
5. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, 174 s.
6. CHMELÍK, J. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.
7. CHMELÍK, J. *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Tiskárna MV. Praha, 1995. ISBN 80-7178-635-7.
8. KARIKOVÁ, S. *Základy patopsychologie dětí a mládeže*. Žilina: IPV, 2005.
9. MACHÁČEK, L. *Kapitoly zo sociológie výchovy*. Trnava: UCM, 2002.
10. MATOUŠEK, O. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, 336 s.
11. NEVŘELA, J. *Forenzní psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003.
12. POKORNÝ, V. *Prevence sociálně-patologických jevů*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 186s., ISBN 80-86568-04-0.
13. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion, 1996, 132 s., ISBN 80-85858-30-4.
14. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2004.
15. ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie I. Obecná část*. Praha: Policejní akademie ČR, 1995.
16. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002, 231 s., ISBN 80-86473-08-2.

Internetové zdroje

1. <http://www.ostrovzl.cz/prevence/kriminalita-delikvence-vandalismus/>
2. http://www.ped.muni.cz/whealthedu/WEB/texty/zavislost_op.doc
3. <http://www.ostrovzl.cz/prevence/netolismus-a-gambling/>
4. <http://www.bis.cz/organizovany.html>
5. http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/koncepce-organ_zlocin.pdf

Příloha

DOTAZNÍK

Předkládám Vám dotazník, který má za cíl zjistit původ, strukturu a příčiny sociálně-patologických jevů vyskytujících se u žáků zdejšího SOU. Dílčím cílem je zjistit i jakým způsobem byly vyskytnuvší se sociálně-patologické jevy zjišťovány a jaká byla přijata opatření, případně zda zjištění těchto jevů ve Vaší blízkosti mělo vliv na chování ostatních žáků na zdejším SOU.

Odpověď na otázku, kterou považujete za správnou, označte kroužkem nebo křížkem.

Dotazník je přísně anonymní a zjištěné údaje budou použity výhradně pro potřeby pedagogického a kriminologického zkoumání.

1. Jsem muž
žena

2. V průběhu studia na zdejším SOU jsem se stal účastníkem projevů šikany k jiným studentům (případně jsem byl sám objektem šikany) nikdy
jedenkrát
vícekrát

3. Tento projev (projevy) šikany byl (byly) ze strany vedení SOU zjištěn a pachatelé identifikováni nikdy
jedenkrát
vícekrát

4. V průběhu studia na zdejším SOU jsem se nejméně v jednom případě setkal se skutečností, že se některý ze spolužáků (v rámci třídy nebo celého SOU) dopustil trestného činu nikdy
jedenkrát
vícekrát

5. Pachatel (pachatelé) této trestné činnosti byli dominantní a „vůdčí“ typy tvořící klima ve třídě (SOU) ano
ne
nevím

6. V průběhu studia na zdejším SOU mi byla nabídnuta marihuana ne, nikdy
ano, odmítl jsem
ano, opakovaně

7. V průběhu studia na zdejším SOU mi byla nabídnuta jiná „tvrdá“ droga ne, nikdy

8. Vedení SOU reagovalo na výše uvedené zjištěné projevy sociálně-patologických jevů
ano, odmítl jsem
ano, opakovaně
ne, nikdy
ano, někdy
ano, vždy
9. O zjištěných sociálně-patologických jevech na zdejším SOU byli informováni rodiče
ne, nikdy
ano, někdy
ano, vždy
10. Moji rodiče se zajímají o to, zda se na zdejším SOU často vyskytuje nějaký sociálně-patologický jev
ne, nikdy
ano, někdy
ano, pravidelně
11. V případě, že bych byl svědkem nějakého sociálně-patologického jevu v prostorách zdejšího SOU, vím na koho se obrátit s žádostí o pomoc
ne
ano
12. Byl jsem někdy nápomocen při identifikaci, řešení nebo zamezení výskytu sociálně-patologického jevu v prostorách zdejšího SOU
ne
ano, jednou
vícekrát
13. Škola uspořádala nebo zprostředkovala přednášku nebo seminář o výskytu nějakého sociálně-patologického jevu ve společnosti nebo o jeho výskytu přímo na zdejším SOU
ne, nikdy
ano, jedenkrát
ano, vícekrát
14. Domnívám se, že tato přednáška měla preventivní účinek ve smyslu informování o daném jevu
ne
ano
15. Domnívám se, že tato přednáška měla preventivní dopad na výskyt sociálně-patologických jevů na zdejším SOU
ne
ano
16. Uveďte slovně cokoli, co k dané problematice chcete poznamenat:

Děkuji za spolupráci